

יוצא לאור לפרשת ויחי ה'תשפ"ו
(מספר 12)

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

בעניני גאולה ומשיח

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, ניו

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושנים לבריאה
ה' תהא שנת נפלאות בכל
שנת הצדי"ק לכ"ק אדמו"ר שליט"א

לעילוי נשמת

הו"ח אי"א נר"נ התמים

ר' שמואל יעקב

בן ר' משה ע"ה

פינק

רודף צדקה וחסד

ביתו פתוח לרווחה

עסק במרץ בגופו ובממונו

לעודד רבים לחזור לצור מחצבתם

במוסדותיו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

אב מסור ונתון וזכה שבניו וצאצאיו

הולכים בדרך התורה והמצוות

ודרכי החסידות אשר הורנו רבותינו נשיאנו

ה' מקושר בלב ונפש

לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

נפטר בשם טוב

י"ט טבת ה'תשע"ט

ת. נ. צ. ב. ה.

(מנוסח המצבה)

*

DEDICATED BY

ENLIGHTENMENT FOR THE BLIND, INC.

Rabbi Yosef Yitzchok Shagalov שיחי

Los Angeles, California

הי שותף בהפצת עניני "משיח וגאולה"!!!
להקדשות ולפרטים נוספים:
טל.: 753-6844 (718) או 934-7095 (323)
אימייל: info@torah4blind.org

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

TO DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

נז.

דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות והוא הוא דור הראשון של הגאולה – כהודעת והכרזת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יוסף שבדורנו (ע"ש יוסף הראשון שהודיע והכריז שאלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב¹), שכבר נשלמו כל מעשינו ועבודתינו, וכבר כלו כל הקיצין וכבר עשו תשובה, וכבר נסתיימו כל ההכנות ובאופן דהכנה רבתי², והכל מוכן לסעודה³ דלעתיד לבוא, לויתן ושור הבר⁴ ויין המשומר⁵.

(משיחות עשרה בטבת (יהפך לשמחה), וש"פ ויחי, י"ד טבת תשנ"ב)

מפתח ותוכן

פרשת ויחי - עשרה בטבת

א. החידוש דבית המקדש השלישי - בנייתו מברזל 4

ענין התענית דעשרה בטבת קשור עם "ברזל" (כמ"ש בנבואת יחזקאל אודות המצור על ירושלים), היינו "ברזל" דקדושה המורה על הנצחיות דביהמ"ק השלישי שלמעלה מזהב וכסף ונחושת; "ברזל" ר"ת בלהה רחל זלפה לאה - הגילוי דלע"ל; הקשר לפ' ויחי ותאריך עשרה בטבת ויום שלישי - הכל רומז לגאולה העתידה

פרשת ויחי

ב. גאולה נצחית ע"י עבודה בכח עצמו 22

ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה (פסחים נ, א) - התועלת בגילוי הקץ

פרשת ויחי - שבת חזק

ג. "ויישם בארון במצרים" - חיזוק לעבודת בני"י בגלות 29

הטעם לאמירת חזק חזק ונתחזק הוא (ע"פ מארז"ל ד' צריכין חיזוק כו' תורה כו') לתת ליהודי חיזוק ובכפליים בעניני התורה ועבודת ה'; חיזוק הנ"ל קשור במיוחד לתוכן הספר, הפרשה והפסוקים הסמוכים לאמירת חזק חזק ונתחזק; ספר בראשית הוא הספר הראשון (ומזה מובן שזה גם במעלה), והיות שכל התחלות קשות הרי זה נותן חיזוק גם לשאר הענינים השייכים לתורה; וההוראה בזה צ"ל מובנת בפשטות, ולכאורה איזה חיזוק יכול להיות מ'ויישם בארון במצרים' (אילו הי' החיזוק מהפסוק שלפני זה (והאלקים פקד יפקוד אתכם) ניחא), הביאור: לפני הירידה למצרים הוצרכו בני"י להחיזוק הכי גדול, ואין לך חיזוק גדול מזה שוהאלקים פקד יפקוד אתכם גו' ויישם בארון במצרים, שיוסף נשאר יחד אתם בגלות; ההוראה: כשם שבגלות מצרים ניתן חיזוק הנ"ל (ארונו של יוסף) להתמודד עם הגלות עד"ז בכל הדורות שלאח"ז, עאכ"כ בדרא דעקבתא דמשיחא

(1) פרשתנו נ, כד.
(2) ע"פ ל' חז"ל – אבות פ"ג מט"ז. סנהדרין לה, א ובפרש"י.
(3) ראה ב"ב עה, א. ויק"ר פי"ג, ג.
(4) ברכות לד, ב. וש"נ.

* * *

בימינו אלה, שמאז כלה חמתו בביהמ"ק, ולאחרי "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"⁸, ולאחרי כל הגזירות והשמדות ר"ל ור"ל שסבלו בני באריכות וקושי הגלות האחרון, ובפרט גזירת השואה בדור האחרון, בודאי נעשה הצירוף והזיכרון בשלימות, "די והותר" – נעשה הענין ד"סמך מלך בבל"⁹ אך ורק באופן של טוב הנראה והנגלה לעיני בשר, ובלשון חז"ל¹⁰ שהקב"ה אומר לישראל "בני אל תתייראו, כל מה שעשיתי¹¹ לא עשיתי אלא בשבילכם. . הגיע זמן גאולתכם!"

ובדורנו זה (ובפרט בשנה זו, "הי' תהא שנת נפלאות אראנו") צריכה להיות עיקר ההדגשה. . בהענין ד"סומך נופלים", לחזק ולעודד את רוחם של בני. . כולל ובמיוחד – החיזוק והעידוד ע"י האמונה בביאת המשיח ובטחון גמור ש"הנה זה (משיח צדקנו) בא"¹², וההוספה בהכנה לביאתו ע"י התשובה וקיום התומ"צ, ובלשון ההכרזה דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"¹³, "שובה ישראל עד ה' אלקיך, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הבא בקרוב ממש"¹⁴.

(משיחות ש"פ ויחי (ועשרה בטבת יהפך לשמחה) תנש"א)

ש"י"וסף", כ"ק מו"ח אדמו"ר, נמצא במצרים, ונותן כוחות להעבודה דלעשות מ"אחר" "בן" [הפצת המעינות], ומה זרעו בחיים אף הוא בחיים, עאכו"כ בעמדינו בהזמן ד"עמדו הכן כולכם" ונשאר רק "צופצן די קנעפלעך", ובשלושים יום קודם י' שבט; בנוגע לפועל: הפצת המעינות, בתי חב"ד, עשה לך רב, ג' בחינות כל י' ימים עד י' שבט; יוסף אמר ואלקים פקד יפקוד אתכם עד"ז יוסף שבדורנו; צ"ל צעקת עד מתי, וכוונת פירוש המילות ב"ותחזינה עינינו בשובך לציון" ועי"ז פועלים מיד הן נגאלין

הוספה / בשורת הגאולה

ד. משיחות ש"פ ויחי (ועשרה בטבת – יהפך לשמחה) ה'תנש"א 41

"כלו כל הקיצין" וכבר עשו תשובה; פס"ד שמשיח צדקנו צריך לבוא תיכף ומיד, וכן יקום; בפרט לאחר הגזירות והשמדות; "הגיע זמן גאולתכם"

ה. משיחות ליל ויום ג' פ' ויחי, עשרה בטבת,

וש"פ ויחי, י"ד טבת ה'תשנ"ב 43

כבר נשלמו כל מעשינו ועבודתינו; "כלו כל הקיצין" וכבר עשו תשובה, וכבר נסתיימו כל ההכנות ובאופן ד"הכנה רבתי", והכל מוכן לסעודה דלעתיד

(8) תניא רפ"ז.

(9) יחזקאל כד, ב.

(10) יל"ש ישעי' רמז תצט.

(11) כולל גם הפעולה דמלך בבל שאינו אלא כגרזן ביד החוצב בו.

(12) שה"ש ב, ח. וראה שהש"ר עה"פ (פ"ב, ח (ב)).

(13) אג"ק שלו ח"ה ס"ע שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ועוד.

(14) "היום יום" – ט"ו טבת.

הוספה

בשורת הגאולה

יא.

מצינו בגדעון ש"בימיו¹ היו ישראל בצרה והי' הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות . . כיון שנמצא זכות בגדעון שלמד עליהם זכות, מיד נגלה אליו המלאך, שנאמר וירא אליו מלאך ה' ויאמר לו לך בכחך זה, בכח זכות שלמדת על בני", "אמר הקב"ה, יש בך כח ללמד סניגוריא על ישראל, בזכותך הם נגאלים"².

. . . הלימוד זכות בנוגע לקירוב וזירוז הגאולה – שכיון שכבר "כלו כל הקיצין"³, עוד בזמן הגמרא, ועאכ"כ לאחר אריכות וקושי הגלות במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה ועדיין לא בא . . . ובנוגע לתשובה ("אין הדבר תלוי אלא בתשובה"⁴) – כבר עשו תשובה, שהרי אין לך אדם מישראל שלא הרהר תשובה (לא רק פעם אחת, אלא) כמה פעמים במשך ימי חייו, שע"ז נעשה "בשעתא חדא וברגעא חדא"⁴ מרשע גמור צדיק גמור, כפס"ד הגמרא⁵ שהמקדש את האשה "על מנת שאני צדיק (גמור)⁶ אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה" – הרי בודאי ובודאי שמשיח צדקנו צריך לבוא תיכף ומיד ממש, אשר, כדאי הוא לימוד זכות זה לגאול את ישראל, ובפרט שנוסף על הלימוד זכות, ה"ז גם פס"ד של כו"כ רבנים ומורייהוראה בישראל, וכיון שהתורה "לא בשמים היא"⁷, הרי, פס"ד זה בב"ד של מטה מחייב כביכול ומזכה גם את ב"ד של מעלה, וכן יקום!

- (1) תנחומא שופטים ד.
- (2) יל"ש שופטים רמז סב.
- (3) סנהדרין צז, ב.
- (4) זח"א קכט, סע"א.
- (5) קידושין מט, ב. רמב"ם הל' אישות פ"ח ה"ה. טושו"ע אה"ע סל"ח סל"א.
- (6) ע"פ גירסת האור זרוע סקי"ב.
- (7) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

ויחי – עשרה בטבת

החידוש דבית המקדש השלישי – בנייתו מברזל

א. פרשת ויחי היא סיום ותותם ספר ראשון (גם במעלה וחשיבותו) דחמשה חומשי תורה, ספר בראשית (גם מלשון ראש), הנקרא "ספר הישר", "ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים"² – "מעשה אבות סימן לבנים"³ – שמהוה הוראה ונתינת כח לכללות עבודת ה"בנים" (כל בני"י) שמתחילה ב"ואלה שמות בני ישראל", ונמשכת בכל הד' ספרים שלאח"ו, ובכל כ"ד ספרי קודש דתורה נביאים וכתובים, עד ל"דברי הימים", דברי ימי בני"י עד סוף כל הדורות.

ותוכן הפרשה – ברכת יעקב לבניו¹⁰

(5) שעה"פ תולדות כו, כה. וראה ב"ר רפעי"ו. זח"א קיט, ב. קמו, ב.
(6) שכולל גם אברהם ויצחק – כידוע שיעקב הוא מדת התפארת, שכוללת גם חסד וגבורה, אברהם ויצחק (ראה אוה"ת פרשתנו (כרך ה') תתקצג, סע"ב ואילך).
(7) כידוע שיעקב כולל "כל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם" (תניא אגה"ק ס"ז), ועד שנקראים כולם על שמו – "ישראל" ו"יעקב".

(8) ובפרט ע"י יעקב – שמדתו מדת התפארת, קו האמצעי, קו ישר, כלשון המשנה (אבות רפ"ב) "איוו דרך ישרה כו' כל שהיא תפארת כו'". וראה לקוטי לוי"צ פרשתנו ע' רמח: "וכן בתניא פמ"ה עוד יש דרך ישר כו' ע"י מדתו של יעקב אע"ה שהיא מדת הרחמים כו', הרי שמדתו של יעקב, רחמים ת"ת, נקרא ישר, וכמ"ש כי האלקים עשה את האדם ישר, ואדם הוא ת"ת שם מ"ה (ולהעיר שמדובר בו בפמ"ה בתניא). והאמור שם בפמ"ו ויש דרך ישר כו' שהוא האהבה דכמים הפנים לפניו כו' שייך ג"כ לת"ת, עדמ"ש ישר יחזו פנימו".

(9) תהלים יא, ז. וראה ספר הלקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך ישר. וש"נ.
(10) מט, א ואילך.

ומודגש בשמה ובתוכנה של הפרשה שבה מסיימים ותותמים ספר ראשון שבתורה:

שם הפרשה – "ויחי יעקב"⁴ –

משיחות ליל יום ג' פ' ויחי, עשרה בטבת (יהפך לשמחה) וש"פ ויחי, י"ד טבת ה'תשנ"ב. נדפס בסה"ש תשנ"ב ח"א ע' 228 ואילך.
(1) כידוע שגם הסדר שבתורה הוא בתכלית הדיוק.
(2) ע"ז כה, רע"א. וראה בארוכה תו"ח ויצא לב, ג.
(3) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. וראה לקו"ש חט"ו ע' 76. וש"נ.
(4) כפי שנקראת בכ"מ (לא רק "ויחי", אלא) "ויחי יעקב" (רמב"ם בסוף סדר תפלות כל השנה).

(*) ליל עשרה בטבת – לאחר תפלת ערבית, יום עשרה בטבת – ב"דברי כבושין" לאחר תפלת מנחה (וראה לקמן הערה 40).

אפילו אב בשר ודם לא הי' יכול לסבול שבנו יחידו נמצא בגלות ובפרט יותר מ־19 מאות שנים, ובפרט שיהיה עימו נמצאים כל ישראל מכל הדורות שלפנ"ו ושלפנ"ז בגלות – עאכו"כ שלאבינו שבשמים יש מכך צער גדול (כביכול). ובפרט שביחד עם „בכל צרתם לו צר“⁹⁴, הרי גם „שכינתא בגלותא“⁹⁵ . . .

אשר לכן צריך כל יהודי לצעוק ולתבוע את הגאולה (כמדובר כמ"פ⁹⁶ מפרוסקים⁹⁷ וכו'), וכפי שאומרים בתפלת כל יום – וג' פעמים ביום – „את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח“, (נוסף על) וגם בשבת ויו"ט – „ותחזינה עיינינו בשובך לציון ברחמים“, שצריך לכוון בזה פירוש המלות, (ופירוש המלות) כפי שבשר ודם מבין זאת (ולא די כלל כפי שמלאך

מבין זאת . . .) – „ותחזינה עיינינו“, שהעניינים שלנו יראו, „בשובך לציון“, כיצד אתה, הקב"ה, שב לציון, ציון בפשטות, ו„ברחמים“ דוקא!

ובתפלה אחרונה זו – שהרי הקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים⁹⁸ (ועמך כולם צדיקים⁹⁹),

ובפרט עי"ז שמוסיפים גם ב„גדולה לגימה שמקרבת“¹⁰⁰, אומרים „לחיים“ על כוס יין, ה"ז מקרב עוד יותר יהודי אחד לשני¹⁰¹, ובמילא – מקרב יותר גם את הגאולה (התלוי' באהבת ישראל, ביטול סיבת הגלות)¹⁰² –

פועלים בנ"י שהגאולה באה מיד, „מיד הן נגאלין“¹⁰³, „מיד“, מהר יותר מ„כהרף עין“!

98) יבמות סד, סע"א. ועוד.

99) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

100) ראה סנהדרין קג, סע"ב ואילך.

101) ראה מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר בקובץ מכתבים שבסו"ס תהלים אהל יוסף יצחק ע' 198 ואילך. אגרות קודש שלו ח"ג ע' תיג ואילך.

102) ראה יומא ט, ב.

103) רמב"ם הל' תשובה פ"ו ה"ה.

104) כמ"ש ביצ"מ – מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

(ולפנ"ז גם ברכתו לבני יוסף¹¹, „אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי“¹²) – המשכת (ברכה מלשון המשכה¹³) עניני יעקב לכל בניו, י"ב השבטים¹⁴, שכוללים כל בני עד סוף כל הדורות.

ובלשון חז"ל¹⁵: „יעקב אבינו לא מת“, „מה זרעו בחיים אף הוא בחיים“¹⁶ – שחיי יעקב הם חיים נצחיים

11) מח, כ.

12) שם, ה.

13) תו"א מקץ לו, ג. ובכ"מ.

14) ומתחיל מהתחלקות לב' אופני העבודה הכלליים דראובן ושמעון* („אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי“) – רא"י ושמיעה (ראה תו"א ריש פרשתנו. ובכ"מ), ולאח"ז באה ההתחלקות דפרטי אופני העבודה דיי"ב השבטים, שהתחלקות זו היא גם ביחס להקירוב וריחוק לא' מב' אופני העבודה העיקריים דרא"י ושמיעה (וראה גם סה"ש ה'תש"נ ח"א ע' 232-3).

15) תענית ה, ב. זהר פרשתנו רלה, ריש ע"ב. רמח, ב. פרש"י פרשתנו מט, לג.

16) ועפ"ז יש לבאר השייכות דשם הפרשה עם תוכנה (שהרי שם הפרשה הוא לא רק מפני ההכרח* להיותה התיבה הראשונה שבפרשה, אלא גם ובעיקר בגלל שקשור ושייך ומורה על תוכן הפרשה) – שהתוכן דרוב הפרשה הוא בנוגע לחיי בניו (ובני בניו) של יעקב (כמודגש בברכות יעקב לבניו – „איש אשר כברכתו ברך אותם“, „ברכה העתידה לבוא על כל אחד ואחד“ (מט, כח ובפרש"י) במשך חייהם וחיי זרעם בדורות שלאח"ז, ואעפ"כ נקראת ע"ש חיי יעקב („ויחי

וע"פ הידוע שפרשיות התורה שייכות במיוחד להזמן שבו קורין פרשיות אלה¹⁷ – יש לבאר גם הקשר והשייכות דפרשת יוחי (סיום ספר ראשון שבתורה, ספר הישר, שמהוה נתינת כח וחיווק לעבודת בנ"י בכל הדורות) לעשרה בטבת, ובפרט בקביעות שנה זו, שעשרה בטבת חל ביום השלישי דפרשת יוחי, ויום הש"ק פרשת יוחי (שבו נעשה העילוי

יעקב) – כיון שאמיתת חיי יעקב, חיים נצחיים, מתבטא בחיי בניו, „מה זרעו בחיים אף הוא בחיים“.

17) נוסח ברכת אהבת עולם דתפלת ערבית – ע"פ לשון הכתוב (נצבים ל, כ), „כי הוא חיך ואורך ימיו“.

18) תהלים עח, ה.

19) ג"פ – בתלת זימני הוי חזקה (ב"מ קו, ריש ע"ב. וי"נ), שהחיווק עצמו הוא באופן של חזקה.

20) ראה שו"ע או"ח סו"ס קלט, ובנ"כ. לקו"ש חכ"ה ע' 474. וש"נ.

21) „המועדים של כל השנה כו' בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן כי הכל מיד ה' השכיל“ (של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א).

והשלמות ("ויכולו"²²) דעשרה בטבת הוא ביום י"ד טבת, ערב והתחלת ט"ו טבת (שמתחיל במנחת שבת²³), שבו "קיימא"²⁴ סיהרא (דחודש טבת) באשלמותא²⁵, כולל ובמיוחד השלימות דעשרה בטבת, כדלקמן.

ב. ובהקדם ביאור ענינו המיוחד של עשרה בטבת:

בעשרה בטבת, א' מד' הצומות שחיובם מדברי סופרים²⁶, ישנו חומר לגבי שאר הצומות (ואפילו לגבי תשעה באב ש"לילו כיומו"²⁷, דלא כשאר הצומות שמדברי סופרים שהם רק ביום ולא בלילה²⁸) בדוגמת הצום דיוהכ"פ שחיובו מן התורה – ש"אפילו ה' חל בשבת (בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראי"²⁹, כולל גם משך זמן לאחר החורבן, כשהי' ב"ד סמוך³⁰ שהיו מקדשין ע"פ הראי') לא היו יכולין

וכיון שבעשרה בטבת היתה התחלת (כל המשך המאורעות של) החורבן, ובהתחלה יש תוקף גדול יותר לגבי ההמשך שלאח"ז ולפעמים גם לגבי סוף כל הענין, לכן יש בו חומר גדול יותר משאר הצומות הקשורים עם המשך יוסף החורבן.

ומזה מובן גם בנוגע לענין הטוב שבצומות³⁵ – שעשרה בטבת הוא ההתחלה והפתיחה להענין הטוב שבכל הצומות (כדלקמן), שלכן, ה"ז ביתר שאת וביתר עוז מבשאר הצומות (כולל גם תשעה באב שבו נולד משיח

שהיו מקדשין ע"פ הראי' (ראה בארוכה שיחת ש"פ בראשית (התועדות ב') תשמ"ה).
(31) יחזקאל כד, ב.
(32) אבודרהם הל' תעניות – הובא בב"י או"ח סתק"ג.
(33) ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 267. וש"ג. – וראה עד"ז שו"ת שואל ומשיב מהד"ק ח"ג סקע"ט.
(34) רמב"ם שם פ"ה ה"ב ג.
(35) ובמכ"ש וק"ו – כיון ש"מדה טובה מרובה כו" (סוטה יא, א. וש"ג).

הקטנים האחרונים ב"צחצוח הכפתורים" – נצא תיכף מהגלות, כיון שאע"פ שבזמן הגלות נמצא יוסף יחד עם בני"י ("ויחננו אותו ויישם בארון במצרים"), אך הרי יוסף הבטיח שלאחרי זה ודאי שיהי' "ואלקים פקוד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב", ואז יהי' "והעליתם את עצמותי מזה" –

וכמו"כ יהי' גם בדורנו זה, שאע"פ שכ"ק מו"ח אדמו"ר נמצא יחד איתנו בגלות ונותן לנו חיזוק – הנה ישנה ההבטחה ש"ואלקים פקוד יפקוד" אתכם והעלה אתכם גו", ביחד עם "עצמותי" "ועצמות" של "יוסף"⁸⁶, ויתירה מזו – "הקיצו ורגנו שוכני עפר"⁸⁷, ויוסף וכל השבטים בתוכם וכ"ק מו"ח אדמו"ר בתוכם.

ואדרבה: עתה כבר אין צריך לחכות משך זמן עד שיהי' "והעלה אתכם", כי נוסף לזה ש"כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה"⁸⁸, ובודאי עשו תשובה, ואפילו ע"י הרהר תשובה בלבד

ואדרבה: עתה כבר אין צריך לחכות משך זמן עד שיהי' "והעלה אתכם", כי נוסף לזה ש"כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה"⁸⁸, ובודאי עשו תשובה, ואפילו ע"י הרהר תשובה בלבד

ואעפ"כ מתעוררת השאלה: כמה השיעור?! "עד מתי", "עד מתי קץ הפלאות"⁹², "עד מתי . . יחרף צר"⁹³!

(89) קידושין מט, ב. שו"ע אה"ע סל"ח סל"א.
(90) ברכות ט, סע"א ואילך.
(91) לך טו, יג.
(92) דניאל יב, ו.
(93) תהלים עד, י.

(85) ראה מדרש הגדול כאן: פקד בימי משה יפקוד בימי המלך המשיח.
(86) ויש לומר לימוד נפלא ואחריות גדולה בזה – ש"יוסף" בדורנו "משביע" ונתן לנו הכח (כידוע ששבועה הוא גם נתינת כח – ראה קיצורים והערות לתניא ע' ג. קונטרס ומעין מ"ד פ"א) לסיים "צחצוח הכפתורים" וכו' ולהביא הגאולה ולהעלות גם "עצמות" (עצמיות) שלו!
(87) ישע"י כו, יט.
(88) סנהדרין צו, ב.

קיום הוראת המשנה⁷⁴, „עשה לך רב”⁷⁵, ולהתדבר עם ה”רב” אודות מצבו בעבודתו הפרטית והכללית, בשלשה עמודים דתורה עבודה וגמ”ה, ובעשיית הבית והחדר שלו בית תורה תפלה וגמ”ה.

ובכל זה מתוספת הדגשה מיוחדת – כפי שהציעו⁷⁶, שכהנה לעשירי בשבט, יוסיף כל אחד ואחת בלימוד התורה ונתינת הצדקה, ויתדבר בזה עם ה”רב” שלו, וכדאי ונכון שבמשך שלשים ימי ההכנה יעבור גם כאו”א, „בחניות” אצל ה”רב” שלו, ובזה גופא – שלש בחניות, לאחר כל עשרה ימים, בכדי להוודע איך וכמה הוא התכונן לעשירי בשבט: הבחינה הראשונה – בעשרים בטבת⁷⁷, הבחינה השני – בראש חודש שבט⁷⁸, והבחינה השלישית – בעשירי בשבט, „העשירי יהי קודש”⁷⁹.

י. ועיי”ו שמסיימים את הדברים

(80) ראה כתובת סו, רע”א.

(81) ע”פ איוב יא, ו. שמו”ר פמ”ו, א.

(82) כי „כל ישראל ערבים זה בזה” (שבועות לט, סע”א). ועד שכל א’ מ ישראל בכל בוקר מכניס עצמו בהכלל ע”י אמירת „הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך” (שער הכוונות בתחלתו. פתח שער עולם העשי’ פ”א. וראה מכתב כ”ק מו”ח אדמו”ר – נדפס בסה”מ תש”ט ע’ 99. אגרות קודש שלו ח”ג ע’ קמג).

ולהעיר מהדין דמי שאנוס שאין יכול לבוא לביהכנ”ס להתפלל עם הצבור יש לו לכוין להתפלל בשעה שהצבור מתפלל בביהכנ”ס שהוא עת רצון (טושו”ע (וואדה”ז) או”ח ס”צ ס”ט (ס”י).

וי”ל שכן הוא בנוגע לתורה וצדקה (כללות כל המצוות) – שגם בהם עליו כשהוא „בעשרה” (אגה”ק ס”ג) – דמי שאנוס ואינו יכול לעסוק בתורה או ליתן צדקה בציבור, יש לו לכוין ללמוד וליתן צדקה בשעה שהצבור לומדים תורה ונותנים צדקה.

(83) ראה סה”מ תש”ח ע’ 252 ואילך. ועוד.

(84) ראה הקדמה לסה”מ תש”ב. לקו”ש ח”ו ע’ 264 ואילך. ועוד.

צדקנו³⁶, התחלת הגאולה), כבכל פתיחת דבר חדש בעניני קדושה³⁷.

ג. וביאור הענין:

יום התענית הוא (כלשון הכתוב³⁸) „יום רצון לה’”, כפי שמבאר רבינו הזקן באגרת התשובה³⁹ ש„הצום הנרצה הוא יום רצון” – „עת רצון” בנוגע לענין התשובה⁴⁰, שעל ידה מבטלים החורבן והגלות ומביאים הגאולה – „אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה. . ומיד הן נגאלין”⁴¹.

וענין זה (כוונת הצום בשביל התשובה שמבטלת החורבן והגלות

(36) ירושלמי ברכות פ”ב ה”ד. ועוד. – ולהעיר, שזמן העיבור הוא (לכל הפחות) ז’ חדשים לפני הלידה, ועפ”י ז”ל שזמן העיבור דמשיח הוא בעשרה בטבת, ז’ חדשים לפני תשעה באב (יום לידת משיח). וראה לקמן הערה 114.

(37) ראה לקו”ש ח”כ ס”ע 74 ואילך. וש”נ.

(38) ישע”י נח, ה.

(39) תניא ח”ג ספ”ב.

(40) וב לשון הרמב”ם (שם ה”א) – „כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה. . שבוכרון דברים אלו נשוב להיטיב”.

וזהו גם תוכן המנהג דאמירת „דברי כבושין” ביום התענית (ראה לקו”ש ח”כ ע’ 352. וש”נ) – מלשון „יכבוש עוונותינו ותשליך במצולות ים גוי” (מכ”ז, יט) – שאינם דברי מוסר, ח”ו, כי אם, דברים בזכותם של בני”ג, כולל גם בנוגע להתעוררות לתשובה – ש„אין לך דבר שעומד בפני התשובה” (רמב”ם הל’ תשובה ספ”ג), ולא עוד אלא שגם לפני התשובה בפועל ובגלוי, הוא רוצה להיות מ ישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות כו” (רמב”ם הל’ גירושין ספ”ב – שיעור היומי דמוצאי עשרה בטבת). – וראה בארוכה סה”ש תנש”א ח”א ע’ 228 ואילך.

(41) רמב”ם הל’ תשובה פ”ז ה”ה.

ומביאה הגאולה) מודגש בעשרה בטבת יותר מבשאר הצומות:

כש„סמך מלך בבל. . על ירושלים והביאה במצור” – עדיין לא פגע בירושלים עצמה (בהבתים שבה, ובדאי לא בהבית העיקרי, בית המקדש), ואפילו לא בהחומה שמקיפה ומגינה על ירושלים, שגם החומה היתה בשלימותה, ומלך בבל נשאר מחוץ להחומה (משא”כ במאורעות שלאח”ז שבגללם נקבעו שאר הצומות).

[אלא שעצם העובדה שהי’ ביכלתו ועד שהקיף את החומה ועשה מצור על ירושלים, באופן ש„אין יוצא ואין בא”⁴², ובמילא לא היו יכולים להכניס מזון לעיר וכו’ – הו”ע בלתי־רצוי⁴³ עד לקביעת תענית].

והכוונה במאורע זה (מצור על ירושלים, אבל מצור בלבד, מבלי לפגוע בירושלים עצמה, אפילו לא בחומת ירושלים) היתה כדי לעורר את בני”ג לשוב בתשובה מיד⁴⁴, שעיי”ו יתבטל הענין הבלתי־רצוי מתחלתו (ובמילא לא יבוא מזה המשך המאורעות הבלתי־רצויים דהחורבן והגלות).

ונמצא, שבעשרה בטבת מודגש ה„עת רצון” בנוגע לעבודת התשובה

(42) לשון הכתוב – יהושע ו, א.

(43) ועד כדי כך, שענין זה יכול להיות „התחלה” לכל המשך המאורעות שלאח”ז (כפי שהי’ בפועל, כיון שלא ניצלו את ההתעוררות לתשובה).

(44) ובפרט שאין צורך בריבוי זמן, כיון שהתשובה היא, בשעתא חדא ביומא חדא ברגע חדא (זח”א קטט, סע”א), וכפס”ד הגמרא (קידושין מט, ב) שעי”י „הרהור תשובה” נעשה „צדיק (ועד לצדיק) גמור” (כגירסת האור ורוע

שמבטלת החורבן ומביאה הגאולה יותר מבשאר התעניות⁴⁵ – כיון שלא ה' בו ענין של חורבן בפועל (שהרי גם חומת ירושלים נשארה בשלימותה), כי אם דבר שיש בו כדי לעורר לתשובה, שע"ז ישארו ירושלים וביהמ"ק בשלימות (שלילת החורבן).

ד. ויש להוסיף בביאור ענינו המיוחד של עשרה בטבת – הן בנוגע להתחלת החורבן דביהמ"ק והן ובעיקר בנוגע להתחלת (הגאולה ו)בנין ביהמ"ק:

בהנוגע להמצור על ירושלים

סקי"ב. ולא עוד אלא ש"זכאי חסידי* בכל יומא ויומא . . עבדין תיובתא שלימתא" (זהר פרשתנו רכ, סע"א), ו"איתא בתיקונים שאפילו אם ה' צדיק** א' חורבן בתשובה שלימה בדורו ה' בא משיח" (מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג).
 (45) ויש לומר, שבעשרה בטבת עצמו מודגש עוד יותר ענין זה בליל עשרה בטבת – שכבר התחיל יום העשירי בטבת שמתחיל בערב ("והי ערב ויהי בוקר"), ואעפ"כ לא התחיל הצום דעשירי בטבת עד עלות השחר* – שבזמן זה מודגשת ביותר הנתינת כח ("עת רצון") לנצל את הזמן לעבודת התשובה שמביאה את הגאולה, שע"ז יתבטל הצום דעשירי בטבת עוד לפני התחלתו.

(* שכולל כל בני* - "ועמך כולם צדיקים" (ישע"י ס, כא. סנהדרין ר"פ חלק).

(** ולא רק צדיק (גמור) "לענין אמיתת שם התואר והמעלה", אלא גם כ"שנדון אחר רובו ומקרי צדיק בדינו מאחר שזוכה בדין" (תניא פ"א), כיון שע"י מצוה אחת . . הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה" (רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד).

(* רמב"ם וטושו"ע שבהערה 28. - ולהעיר מהשקו"ט בהישן שינת קבע אם מותר לו לאכול ולשתות לפני עלות השחר (ראה נוי"כ הטושו"ע שם).

(בעשרה בטבת) מצינו בנבואת יחזקאל⁴⁶ "ואתה קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל בינך ובין העיר גו' והיתה במצור גו' אות היא לבית ישראל" ("שכך תבוא ירושלים במצור"⁴⁷).

ויש לומר, שבהסימן להמצור ע"י "ברזל" נרמז גם חורבן ביהמ"ק – כי, "ברזל" מושלל בביהמ"ק⁴⁸, כמ"ש⁴⁹ "והבית בהבנותו אבן שלמה גו' ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו"⁵⁰, כיון ששייך לחורבן ביהמ"ק, כדאיתא במדרש⁵¹ "וזאת התרומה גו' זהב וכסף ונחשת⁵² . . אבל

46 ד, ג.

47 פרש"י עה"פ.

48 ומודגש בעיקר במזבח – עיקרו של ביהמ"ק, "בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" (רמב"ם ריש הל' ביהמ"ק) – "ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית (שפוסלן ומכתתן בברזל) כי חרבך הנפת עלי' ותחללה", ש"המזבח נברא להאריך ימיו של אדם והברזל נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה בדין שיוגף המקצר על המאריך, ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, לפיכך לא יבוא עליו כורת ומחבל" (יתרו כ, כב ובפרש"י – ממכילתא. וראה בארוכה בפ' הרמב"ן, תורה שלמה (אות תקנ"ה)).

49 מלכים"א ו, ז.

50 והשימוש בברזל לסתת את האבנים ("אבנים גו' גזית מגוררות במגרה", "חתוכות במגרה", "כלי ברזל מלא פגיונות כו'") (שם ז, ט, ובמצודות) ה' בחוץ – "שהי' מתקין מבחון ומכניס מבפנים" (סוטה מח, ב*).

51 שמו"ר פל"ה, ה.

52 תרומה כה, ג.

(* ולדעת רבי יהודה – ש"אמר רבי נראין דברי רבי יהודה באבני מקדש" – גם מבחון לא השתמשו בכלי ברזל, אלא ע"י ה"שמיר" (סוטה שם).

הכפתורים", וגם על זה ישנו הסיוע וחזוק ד"ויישם (יוסף) בארון במצרים".

עאכ"כ כאשר עומדים בתוך השלושים ימי הכנה⁴⁶ לפני עשירי בשבט ("שלושים יום לפני החג"⁴⁷), יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר, "יוסף" של דורנו – בו "כל" מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו, "מתגלה" ומאיר בבחי' גילוי מלמעלה למטה . . ופועל⁴⁸ ישועות בקרב הארץ".

ט. הלימוד מזה בנוגע לפועל:

בהיותנו בדורו של כ"ק מו"ח אדמו"ר – בו "יוסף" הוא ביחד איתנו (ובפרט ע"י "זרעו בחיים"), ובפרט בעמדנו בתוך השלושים יום לפני עשירי בשבט – צריך להיות "חזק חזק ונתחזק" בעבודה של לסיים את השיריים האחרונים ד"צחצוח הכפתורים", ע"ז שכל אחד מ ישראל, אנשים נשים וטף, מוסיף עוד יותר בלימוד התורה וקיום המצות, ובכללות – בשלשה עמודים שעליהם העולם עומד, תורה עבודה וגמילות חסדים, וגם – להיות "נרות להאיר", ע"י

ובכדי להוסיף יותר חיזוק בעבודה ובאפשרויות לנצח ולהפוך את היצר שהיפך הטוב – יש לקשר זאת גם עם

69 אבות פ"א מ"ד.

70 ראה שיחות שנה זו: יום שמח"ת (סה"ש תשמ"ז ח"א ע' 35 ואילך); ש"פ נח (שם ע' 44 ואילך); ש"פ חיי שרה (שם ע' 95 ואילך); נר ה', נר ו' ונר ז' דחנוכה (שם ע' 177 ואילך); הי"ב טבת. ועוד.

71 ראה שהש"ר עה"פ א, ט. וכמחז"ל ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים (ראה חז"ג ז, ב. יל"ש פקודי רמז תיח). וראה מאמרים שבהערה הבאה.
 72 ראה אוה"ת דברים כרך ה ע' ב'מה, ואילך. סה"מ תרנ"ה ע' רלג ואילך. תרנ"ז ע' רחצ ואילך. ועוד.

73 במאמרים שבהערה הקודמת מפורש ש"פרנסה" כולל מזון ולבוש, והם כוללים הג' עמודים דתורה (מזון ולבוש) תפלה (מזון) וצדקה (לבוש). אבל בכ"מ מבואר שצרכי האדם נחלקים לג', מזון לבוש ובית (לקו"ת ס"פ ברכה, ועוד), והם כנגד תורה (בית) תפלה (מזון) וצדקה (לבוש) – ראה תו"ח ויקהל תרכ"ו, סע"א ואילך. ועוד.

64 דברר חשוב צריך הכנה עד להכנה דרבה (ראה ביצה ב, ב. ד, א. אנציקלופדי' תלמודית ערך הומנה (א). וש"נ).

65 ע"ד פסחים ד, ע"א. וש"נ.

66 אנה"ק סי' נך (קמז, א"ב). וראה סידור שער הל"ג בעומר (דש, ב"ג). ד"ה להבין ענין הילולא דרשב"י: תקס"ד (סה"מ תקס"ד ע' קד); מאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"ב ע' תרסו ואילך. ד"ה הנ"ל תרנ"ד; עטר"ת. ועוד.

67 אנה"ק סכ"ח (קמח, א).

68 תהלים עד, יב.

(ויתירה מזה בתיבה אחת דוקא) „בנימין” בלי שום קס”ד אחרת.⁵³

ומצינו שמנוחתו כבוד של כ”ק מו”ח אדמו”ר (יוסף שבדורנו) – היא ביחד איתנו בגלות, בחצי כדור התחתון⁵⁴ – „ויישם בארון במצרים”!

והטעם לזה הוא – בכדי שעי”ו יהי „חזק חזק ונתחזק”, שבני בחושך כפול ומכופל דדרא דעקבתא דמשיחא, יתחזקו, ויתחזקו עוד הפעם ועוד הפעם בזה ש”יוסף”, עם עצמותיו, כולל גם בפירושו (הפנימי ד”עצמות” מלשון) עצמיות, עצמותו (ומהות) דיוסף⁵⁵, נוסף לבשר שלו וכו”⁵⁶ – נמצא איתנו בגלות!⁵⁷

במילא אין מה להתפעל מהגלות, ועומדים באופן חזק ותקיף בכל הנסיגות והעלמות והסתרים של הגלות היכולים להפריע ללימוד התורה וקיום המצות, כולל ובמיוחד – העבודה

(53) ולא צריכים לשלול אפילו שכל הקורא בנימין „בן אוני” כו’ – ע”ד השלילה דכל הקורא לאברהם אברהם כו’ (ברכות יג, א).

(54) להעיר ממכתב כ”ק מו”ח אדמו”ר ע”ד חצי כדור התחתון – סה”מ תש”ח ע’ 232 ואילך. אגרות קודש שלו ח”ב ע’ תצב ואילך.

(55) מגלה עמוקות אופן יז (עה”פ בשלח יג, יט). וראה אוה”ת בשלח (כרך ז) ע’ ב’תרסג.

(56) כלומר, לא רק שלימות העצמיות, אלא גם שלימות הגילוי וההתפשטות כו’.

ולהעיר מפתגם כ”ק אדמו”ר נ”ע: איך וועל גאנץ זיין . . . מיט מיין עצמיות . . . איך וועל גאנץ זיין מיט מיין התפשטות (ס’ השיחות תורת שלום ע’ 248).

(57) ומצד נשמתו כו’ – הרי אדרבה: אשתכח בכולהו עלמין יתיר מבחייתו (וח”ג עא, ב) וראה שם ע, ב). אגה”ס ס”ן וביאורו.

והליכה ב”דרך ישרה אשר הורנו מדרכיו . . . (ו)אורחותיו”⁵⁸ של „יוסף” שבדורנו – שעי”ז מראים ש”זרעו בחיים” ובמילא „אף הוא בחיים” – העבודה דהפצת התורה והיהדות, והפצת המעיןות חוצה, עד לחוצה שאין חוצה ממנה (לעשות מ”אחר” „בן”).

ה. והנה כל זה הוא אפילו באם הייתה נותרת עוד ריבוי עבודה בזמן הגלות; עאכ”כ לאחר ש”כ”ק מו”ח אדמו”ר העיד⁵⁹ לפני כו”כ שנים – שעתה נדרשת רק העבודה ד”עמדו הכן כולכם”, לעמוד בתוקף (”עמדו”), ובאופן ד”הכן”, וכולם ביחד באחדות (”כולכם”), כיון שכבר סימנו הכל ונשאר רק „לצחצח את הכפתורים”⁶⁰, ישנם כבר ה”כפתורים”, והם משמשים לתפקידם (לחבר את צד הימין וצד השמאל של הלבוש ובהעלאת הימין על השמאל⁶¹), ונשאר רק לצחצח כפתור אחד או שני כפתורים וכיו”ב, היינו להסיר את האבק (”דאָסט”⁶² – כפי שנקרא בשפת המדינה) מהכפתור, בכדי להיות בתכלית השלימות, בתכלית ההידור והיזוף, לקבל פני משיח צדקנו.

ה”ז מוסיף עוד יותר חיזוק לבני בגלות, ביוזעם שעומדים ברגעי הגלות האחרונים ונשאר רק „לצחצח את

(58) ל’ אדה”א באגה”ק שם (קמו, ב).

(59) תענית ה, ב.

(60) במכתבו מכ”ז אד”ר תרח”ץ (נדפס בסה”מ קונטרסים ח”ב שצו, ב). אגרות קודש שלו ח”ד ע’ (רעט).

(61) שיחת שמח”ת תרפ”ט.

(62) ראה גם שיחת ה’ תבת תשמ”ז.

(63) וי”ל הרמז ע”ד הצחות: ר”ת דא סטרא (אחרא).

ברזל אין כתיב כאן לא במשכן ולא במקדש⁶³ למה שנמשל בו אדום שהחריבו ביהמ”ק”⁶⁴.

והתיקון לזה ע”י ברזל דקדושה⁶⁵:

אמרו חז”ל⁶⁶ „כל ת”ח שאינו קשה כברזל אינו ת”ח . . . דכתיב”⁶⁷ ארץ אשר אבני ברזל, א”ת אבני אלא בוני”⁶⁸, שזהו”ע ד”קשה עורף” למעליותא⁶⁹, החזק והתוקף (ברזל) דעצם הנשמה⁷⁰, שעי”ז מבטלים הברזל דלעו”ז שהוא (קשיות העורף ד)היצה”ר⁷¹.

וענין זה שייך במיוחד לעשרה בטבת – כי, כוונת המצור (מצור בלבד, ללא פגיעה אפילו בחומת ירושלים) היתה

(53) „ברזל” שנוצר בדברי הימים – ראה לקמן ס”ו.

(54) וראה ברכות לב, ב: „מיום שחרב ביהמ”ק נפסקה חומת ברזל כו’ שנאמר ואתה קח לך מחבת ברזל וגו’.”

(55) ראה ספר הלוקטים (דא”ח להצ”צ) ערך ברזל. וש”נ.

(56) תענית ד, א. וראה גם שם ז, א: „מאי דכתיב ברזל בברזל יחד, לומר לך מה ברזל זה אחד מתדד את חבירו אף שני תלמידי חכמים מתדדין זה את זה בהלכה.”

(57) עקב ח, ט.

(58) ראה שמו”ר ספמ”ב. לקו”ת בלק סו, ד. אוה”ת תצוה ע’ א”תשיו. מג”א ע’ ב”ת”א (בהוצאת תש”נ – ע’ רטז”ר).

(59) להעיר ש”ברזל” בגימטריא „גורל”, שקאי על עצם הנשמה (אוה”ת שם).

(60) ראה סוכה נב, ב: „אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש אם ברזל הוא מתפוצץ כו’.” וראה מדרש משלי (פכ”ז). הובא בבחי” בא יב, (ג): „ברזל בברזל יחד זה משה הצדיק ופרעה הרשע שהיו מתנשקין זה עם זה בשפתים . . . עד שאתה אומר לא ידעתי את ה’ סופך לידע כו’”, היינו, שהביטול דפרעה, ברזל דלעו”ז, נעשה ע”י משה, ברזל דקדושה (אוה”ת מג”א שם).

(61) פסחים פז, א. וראה אוה”ת פרשתנו תד, א.

(62) שמו”ר ספמ”ט.

(63) ראה חדא”ג מהרש”א ועיין יעקב לפסחים פח, א. לקו”ת מטות פג, ג. ובכ”מ.

(64) פסחים שם.

(65) ראה אוה”ת תשא ע’ א”תתפה.

(66) ראה חוקת כא, ט ובפרש”י.

„נחשת“ דקדושה⁶⁷, שעיקרו ושלמותו בביהמ"ק השלישי כנגד יעקב.

ויש להוסיף, ש„נחשת“ רומז גם על המעמד ומצב דומן הגלות (לאחרי חורבן בית שני), ואילו השלימות דביהמ"ק השלישי מרומזת (בהבירור ד„ברזל“ דלעז"ז, שלמטה גם מ„נחשת“⁶⁸, שעז"ז באים להשלימות ד„ברזל“ דקדושה:

זהב וכסף ונחשת הם בסדר דמלמעלה למטה – שזהב הוא המשובח ביותר, כסף הוא למטה מזהב, ונחשת למטה גם מכסף. ומרומז גם בהר"ת שלהם: „זהב“, ר"ת „זה הנותן בריא“, „כסף“, ר"ת „כשיש סכנת פחד“, ו„נחשת“, ר"ת „נתינת חולה שאמר תנו“⁶⁹.

ועפ"ז י"ל, ש„זהב“ מורה על (המשכן) ובית ראשון שהי' בשלימות (זה הנותן בריא⁷⁰), ו„כסף“ מורה על בית שני שחסרו בו חמשה דברים⁷¹ (שלכן „יש סכנת פחד“ שמא יהי' עוה"פ החסרון ת"ו דביהמ"ק כולו), ו„נחשת“ (שלמטה מזהב וכסף) מורה על המעמד ומצב דומן הגלות, שבגלל

67 ולהעיר, ש„נחשת“ ר"ת נובלות חכמה שלמעלה תורה (הוספות לתנ"א תשא קיא. ד. ובכ"מ). והשייכות ליעקב – ראה אוה"ת פרשתנו תח, א.

68 ראה זח"ב רכה, רע"א. אוה"ת תרומה ע' א'תיג.

69 ראה רבותינו בעה"ת ר"פ תרומה. פי' הראש"ש שם. אגרת הטיול (לאחיו של המהר"ל) חלק הרמז אות ז. תורה שלימה עה"פ תרומה כה, ג (אות לח). וראה סה"ש תשמ"ט ח"א ס"ע 263 ואילך (בארוכה). תנש"א ח"א ע' 347 הערה 87 ובשוה"ג.

70 יומא כא, ב.

החסרון דביהמ"ק נעשים כנ"י במעמד ומצב של „חולה שאומר תנו“, שזוהי הבקשה והדרישה מהקב"ה ליתן „כל הנותן בעין יפה הוא נותן“⁷² את ביהמ"ק השלישי שיהי' בתכלית השלימות (גם לגבי המשכן ובית ראשון) – „מקדש אדני כוננו ידיך“⁷³, „בנינא דקוב"ה“⁷⁴, בית נצחי (שאין אחריו חורבן).

ויש לומר, שמעלת הנצחיות דביהמ"ק השלישי (שלאחרי החורבן דבית ראשון ובית שני יבנה בית מקדש נצחי שאין אחריו חורבן) – מרומזת בהחזק והתוקף ד„ברזל“ דקדושה.

ה. ובסגנון דתורת הקבלה והחסידות:

ידוע⁷⁵ ש„ברזל“ ר"ת בלהה רחל זלפה לאה, ד' נשי יעקב שהן האמהות די"ב השבטים, וכנגדן יש גם ד' בחי' בנוקבא דקליפה, כמ"ש בעוג'י⁷⁶ „ערשו ערש ברזל“, שהן הלעז"ז דד' האמהות שבקדושה.

ולהוסיף, שגם סדרן של ד' האמהות שב„ברזל“ (בלהה לפני רחל וזלפה לפני לאה, שפחה לפני גברתה) הוא הסדר דלעז"ז – „שפחה“⁷⁷ כי תירש גברתה⁷⁸.

71 ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

72 בשלח טו, יו.

73 זח"ג רכא, א.

74 ספר הליקושים להאריז"ל פרשתנו מט, יא (וראה לקמן הערה 141). לקוטי תורה ושער הפסוקים ואתחנן ד, כ. עקב ח, ט. ועוד.

75 דברים ג, יא.

76 משלי ל, כג.

77 ראה אוה"ת תצוה ע' א'תרצב ואילך.

א'תשלו ואילך. לקוטי לוי"צ אג"ק ע' תיו.

החל מהעבודה המרומזת בשמו „יוסף“ – „יוסף ה' לי בן אחר“⁴⁸, כידוע הפירוש בזה⁴⁹, שיוסף עושה (גם) מ„אחר“ „בן“ – שהכוונה בזה היא (כפשוט – גם) לכללות העבודה דהפצת המעינות חוצה עד לחוצה שאין חוצה ממנה, ולעשות מ„אחר“ (חוצה) „בן“ להקב"ה.

עד – לעשות „בן“ כזה שלמעלה גם מיוסף עצמו (כביכול) – „בנימין“, „שהוא לבדו נולד בארץ כנען“⁵⁰ (משא"כ יוסף ושאר השבטים נולדו בחוץ לארץ).

עד שבנוגע אליו הי' חידוש (לגבי שאר כל השבטים) שהיו לו שני שמות („בן אוני“, ו„בנימין“). ונשאר (נקבע) אחד מהם.

ויתירה מזו: ללא הבט על כך שרחל קראה לו בשם „בן אוני“⁵¹, קרא לו יעקב⁵² בשם „בנימין“⁵³, וזה נשאר שמו עד סוף כל הדורות – חידוש שלא הי' בנוגע לשאר השבטים. היינו שאפילו אם ישנה קס"ד שהוא „בן אוני“ – פועל יעקב שיהפך ל„בן ימין“, כך שהקס"ד בטלה, והוא נקרא תמיד

ונתחזק: התחזקו בזה שיוסף נמצא איתנו בגלות, עם עצמותיו ובשרו וכו'! עד שגם אנשים פשוטים וגם ילדים מכריזים כך, והם גם מבינים את החיזוק הכי גדול שבזה – והם מחזקים ומעוררים אחד את השני, „חזק חזק ונתחזק“, ובמה – בכך ש„וימת יוסף גו' ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים“, יוסף נמצא בשלימות בגלות עם בני ישראל!

ובמילא נותן הדבר חיזוק בעבודת בני ישראל עוד בהיותם בגלות – בלימוד התורה וקיום המצות בהידור (כפשטות הפירוש ב„חזק חזק ונתחזק“ – חיזוק בתורה, שהיא מהארבעה ש„צריכין חיזוק“, „שיתחזק אדם בהן תמיד בכל כחו“, כנ"ל ס"א).

ז. ובאם הדברים אמורים בכל דורות הגלות – עאכ"כ בדורנו זה, דרא דעקבתא דמשיחא, שמצד ירידת הדורות (בהבנה והשגה בתורה וכו') גילה הקב"ה בחסדו הגדול לבנ"י הוראות גלויות כו' [נוסף לזה שיהודי צריך להשתדל בעצמו למצוא בכל דבר רמז בנוגע לעבודתו]⁴⁶:

שמו (הראשון) של כ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא דורנו (בדוגמת יוסף שהי' נשיא בדורו) – הוא יוסף, ועבודתו של נשיא דורנו דומה בכמה פרטים לעבודת יוסף⁴⁷,

46 ראה בארוכה במס' ברכות (נה, ב ואילך) – לימודים בעבודת האדם מכל מיני מאורעות בחיי האדם, ואפילו מחלומות. לדוגמא: השכים ונפל לו פסוק לתוך פיו הרי זו נבואה קטנה.

47 ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 835 ואילך. ועוד. וראה ס' השיחות תש"ה ע' 82.

48 ויצא ל, כד.

49 אוה"ת ויצא רכ, א ואילך [בביאור הב"ר פע"ג, ו]. פרשתנו שפז, א ואילך. שצ, א ואילך.

שצז, ב ואילך. ועוד.

50 פרש"י וישלח לה, יח.

51 וישלח שם.

52 תיכף כשנולד – כפשטות הכתוב. וכן בנוגע לשאר השבטים – משמע ממשטות הכתובים שנקראו בשםם תיכף כשנולדו, ולא בעת הכניסה לבריתו של א"א. וצריך חיפוש בספרים.

האמהות⁸⁸, לא רצו (מצד עצמם) לישא ד, „ברזל” – שפחה לפני גברתה למעלותא; ובהקדם מעלת האמהות לגבי האבות, כמ”ש באברהם, „כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה”, „שהי אברהם טפל לשרה בנביאות”⁸⁸ – ע”ד ובדוגמת המעמד ומצב דלעתיד לבוא ש, נקבה תסובב גבר”⁷⁹, „אשת חיל עטרת בעלה”⁸⁰, שספירת המלכות תתעלה למעלה מכל הספירות (סוף מעשה במחשבה תחלה”⁸¹), שמעין זה ה” אצל האבות, כמארו”⁸² „שלשה הטעמים הקב”ה בעוה”ז מעין העוה”ב, אברהם יצחק ויעקב, שנאמר בהם בכל מכל כל”⁸³.

ועד”ז יש לבאר גם בנוגע לביהמ”ק: מבואר בדרושי חסידות⁹⁰ הטעם שביהמ”ק ה” מאבנים דוקא (ולא כהמשכן שהי” מעצי שטים), ועד ש, אין בונין בו עץ בולט”⁹¹ (משא”כ שקוע”⁹²) – כיון שהיתה בו מעין השלימות דלעתיד לבוא שספירת המלכות תהי” למעלה מז”א („אשת חיל עטרת בעלה”), ולכן נבנה מאבנים, דומם, שמורה על ספירת המלכות, ולא מעצי שטים, צומח, שמורה על ז”א (אבל לא מברזל”⁹³ שלמטה מאבנים, שמורה על ספירת המלכות בירידתה לבי”ע).

(88) כמודגש בהגיושואין דיצחק ורביקה שהו”ע יתוד מ”ה וב”ן (לקו”ת ברכה צו, סע”ג. ובכ”מ).
(89) ומודגש במלכות דוד, שלידתו היתה באופן שאביו (ישי) ה” סבור שבא על שפחתו, בסוד שפחה כי תירש כו’ (ראה לקו”ת וסידור שבעה ערה⁸⁶).
(90) תו”א ותו”ה ר”פ ויגש. לקו”ת וסידור שם. ובכ”מ.
(91) רמב”ם הל’ ביהמ”ה פ”א ה”ט.
(92) רדב”ז שם. ועוד. – וי”ל דוגמתו בברזל, ש, כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו, בגלוי דוקא (ע”ד עץ בולט), משא”כ בהעלם, מחוץ לביהמ”ק (ע”ד עץ שקוע).
(93) וברזל שמצינו בנוגע לעשיית המנורה, „אין לו זהב מביא אף של כסף של נחושת של ברזל כו’”, ומנורה שעשו מלכי בית חשמונאי של ברזל היתה (מנחות כה, ב) – הרי: (א) כיון

ויש לומר, שגם בקדושה ישנו הסדר ד, „ברזל” – שפחה לפני גברתה למעלותא;

ובהקדם מעלת האמהות לגבי האבות, כמ”ש באברהם, „כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה”, „שהי אברהם טפל לשרה בנביאות”⁸⁸ – ע”ד ובדוגמת המעמד ומצב דלעתיד לבוא ש, נקבה תסובב גבר”⁷⁹, „אשת חיל עטרת בעלה”⁸⁰, שספירת המלכות תתעלה למעלה מכל הספירות (סוף מעשה במחשבה תחלה”⁸¹), שמעין זה ה” אצל האבות, כמארו”⁸² „שלשה הטעמים הקב”ה בעוה”ז מעין העוה”ב, אברהם יצחק ויעקב, שנאמר בהם בכל מכל כל”⁸³.

ועד”ז בנוגע למעלת השפחות לגבי הגבירות (בלהה לפני רחל וזלפה לפני לאה”⁸⁴), כמ”ש ברחל שנתנה שפחתה (בלהה) ליעקב „ואבנה גם אנכי ממנה”⁸⁵ – שהאמהות”⁸⁶ הן בחי’ מלכות דאצילות, והשפחות הן בחי’ מלכות בירידתה לבי”ע, ועז”נ”⁸⁷ „אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה”, שהאבות שבונים המלכות ע”י נישואיהם עם

(78) וירא כא, יב ובפרש”י.
(79) ירמ’ לא, כא.
(80) משלי יב, ד.
(81) פיוט „לכה דודי”.
(82) ב”ב טז, סע”ב ואילך.
(83) לקו”ת שה”ש טו, ג. אוה”ת חיי שרה כקב, ב.
(84) נוסף על הקדימה דרחל, ספירת המלכות, ללאה, ספירת הבינה.
(85) ויצא ל, ג.
(86) בהבא לקמן – ראה לקו”ת ס”פ ברכה. סידור (עם דא”ח) כא, ד.
(87) תהלים קיה, כב.

התורה (שהיא נצחית”⁴²) נותנת הוראה ברורה לכל בני” בכל הדורות כיצד יוכלו לעבור את החושך כפול ומכופל של הגלות:

כשם שהי” הסדר בגלות מצרים, שעוד קודם שירדו בגלות קיבלו כחות וחיוזק לעבור אותה – כמו”כ הוא בכל הגליות – שכל הגליות (מלכיות) נקראות על שם מצרים”⁴³, ו”כימי”⁴⁴ צאתך מארץ מצרים אראנו גו”⁴⁵, שקודם הירידה בגלות – „ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה”, כולל צאצאיהם וצאצאי צאצאיהם של יורדי מצרים – מקבלים את כל הכחות והחיוזק לסבול את הגלות, וללמוד תורה ולקיים מצות בהידור בכל התוקף,

החל מהכחות הנמשכים ע”י „מעשה אבות” (שהם „סימן לבנים”), והבטחות הקב”ה, עד להבטחת יוסף „ואלקים פקוד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת”,

עד לחיוזק הכי גדול – שיוסף נמצא עם בני” בגלות, „ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים”.

ובכדי להדגיש זאת עוד יותר ובגלוי – מכריז כל הקהל בבית הכנסת בסיום ספר בראשית, ותיכף לאחר הפסוק האחרון „וימת יוסף גו’ ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים” – „חזק חזק

יחד איתם בגלות מצרים, ולא רק באופן עראי, אלא באופן קבוע ובשלימות – עם עצמותיו ובשרו וכו’ – „ויחנטו אותו”, ו”וישם בארון במצרים”³⁷, שזה מחזק את בני” שיוכלו לסבול את הגלות”³⁸, ויתירה מזו – לשלוט על הגלות, בדוגמת ובכח דיוסף ש, „בלעדיך”³⁹ לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים”, ולהגיע ע”י הגלות לעילוי נעלה יותר („והעלה אתכם”), ולעלות בפועל ממצרים”⁴⁰ לארץ ישראל,

עד שעי”ז („ויישם בארון במצרים”) מתגלה פנימיות הכוונה שבפסוק שלאחריו „ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה” – „על שם גאולת ישראל נזכרו כאן”⁴¹ – הגאולה הבאה ע”י הירידה.

ו. עפ”ז יובן יותר גם התוכן ד, חזק חזק ונחזק” בסוף ספר בראשית:

(37) ראה זהר סוף פרשתנו ע”ד העילוי ד, ויישם בארון” (ובתרי יודי”ן). וראה סוטה יג, סע”א: כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו שני ארונות הללו אחד של מת (יוסף) ואחד של שכינה מהלכין זה עם זה כו’. וראה אוה”ת (יהל אור) לתהלים ע’ תמב ואילך.
(38) ראה אור החמה שם: לא יוכלו ישראל לסבול הגלות אלא עם השכינה בתוכם והשכינה צריכה יתוד עם יסוד סוד יוסף ולזה הוצרך שלא יעלוהו.

ובלשון הש”ך שם: אמר יעקב ליוסף „אתה צריך שתגן עליהם כו’ ואתה צריך למשוך להם חן וחסד כל זמן שהם בגלות וללכת עמהם ולמשכם במדבר כו’”.

(39) מקץ מא, מד.
(40) וגם בהיותם במדבר העמים (לאחר גאולת מצרים) הלכו ביחד ובכח ארון יוסף – ראה הערה 37. ש”ך שבעה ערה 38.
(41) שמו”ר פ”א, ה.

ויש לומר, שבביהמ"ק דלעתיד לבוא⁹⁴ תתגלה מעלת המלכות (לא רק כפי שהיא באצילות, אלא גם ובעיקר) בירידתה לבי"ע, שתתבטא בהחזק ותוקף (לא רק דאבנים, אלא גם) דברזל שהוא חזק יותר מאבנים, „ארץ (ספירת המלכות) אשר אבני ברזל“, ע"ד מעלת השפחות לגבי האמהות (שלימות בנין ועליית המלכות) שמרומזת בהר"ת ד„ברזל“⁹⁵.

ו. ואולי יש לומר, שהשלימות דברזל דקדושה שבביהמ"ק השלישי תבוא (לא רק בחזק ותוקף הנצחיות, אלא) גם בכך שבנינו יהי' (לא רק מאבנים, אלא) גם מברזל, שהברזל עצמו יהי' חלק מהבנין דביהמ"ק עצמו: „ברזל אין כתיב . . . במשכן ובמקדש

שהברזל הוא תמורת כסף וזהב ה"ז „ברזל“ כפי ששייך להדרגא דכסף וזהב*, (ב) „שפודים של ברזל היו וחיפוס בעץ“, שאין הברזל נראה מבחוץ (ע"ד עץ שקוע). ואמה כליא עורב, טס של ברזל כמו סייף גובהו אמה על גבי המעקה סביב כדי שלא ישבו העורבים עליו (מו"ק ט, רע"א. וש"נ. רמב"ם הל' ביהמ"ב פ"ד ה"ג) – הי' על גג המקדש, שגגין לא נתקדשו (פסחים פה, סע"ב. וש"נ. רמב"ם שם פ"ו ה"ז, כמו בחזק וראה לקמן הערה 102).

94 שבו תהי' השלימות דלעתיד לבוא ממש, לא רק מעין דוגמא בלבד, כבבית ראשון ושני. 95 להעיר מהשייכות, לחומת ברזל – כי, „אשה“ שייכת לתורה וזוהמא, דכתיב נקבה תסובב גבר (יבמות סב, ב), וד' נשי יעקב (ר"ת ברזל) הם „חומת ברזל“ דקדושה (שע"ז מהפכים ה„קיר ברזל“ שבהנבואה ע"ד המצור על חומת ירושלים, כדלקמן ס"ז).

(*) ע"ד המבואר בענין אבנים ולבנים, ש„אם לא נמצאו אבנים בונין בלבנים“ (ראה לקו"ש ח"ו ע' 23 הערה 76).

ה. וי"ל הביאור בכל זה – וכפי המובן גם לפשוט שבפשוטים, ולבן חמש למקרא וכיו"ב:

מובן בפשטות (אפילו לילד קטן) שלפני שבנ"י יורדים בגלות – צריכים הם חזק ונתינת כח, בכדי שיוכלו לעמוד בנסיונות הגלות, ולהשאיר שלימים באמונה ובלמידת התורה שלהם וקיום המצות ועבודת ה' בכלל.

מכך מובן שלפני שבאים ל„ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה“ – הירידה העיקרית בגלות מצרים³⁰ – יש צורך בחיזוק וכחות מיוחדים בכדי שיהי' אפשר לעמוד בזה. וזהו התוכן הכללי של ספר בראשית (הבא קודם ספר שמות) – „ספרי' הישר . . . זה ספר אברהם יצחק ויעקב (והשבטים)³² שנקראו ישרים“ – אודות עבודת האבות, כהכנה ונתינת כח וחיזוק לעבודת הבנים – „מעשה אבות סימן לבנים“³³ – בעיקר בזמן בו הבנים יורדים בגלות. כולל גם הבטחות הקב"ה לאבות (ובמיוחד בברית בין הבתרים), שבנ"י יצאו מהגלות ויגיעו

עד – בסיום הפרשה ממש (הפסוק האחרון), „וימת יוסף גו' ויחננו אותו ויישם בארון במצרים“ – שזהו החיזוק ונתינת כח הכי גדולים לבנ"י בהיותם בגלות:

נוסף לזה שיש להם את הכח של „מעשה אבות סימן לבנים“, ונוסף להבטחות הקב"ה לאברהם יצחק ויעקב, והבטחת יוסף לבני ישראל („ואלקים פקוד גו'“) – ניתנת לבנ"י בגלות עצמו מציאות בפועל המחזקת אותם ועוזרת להם לעבור את החושך כפול ומכופל³⁶:

המציאות של יוסף הקיימת בשלימות

(30) לאחר ש„וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא“ (שמות א, ו), „כל זמן שהי' אחד מהם קיים מאותן שירדו למצרים לא שעבדו המצרים בישראל“ (שמו"ר פ"א, ח). וראה שמו"ר (שם, ד) „הבאים מצרימה . . . כאילו אותו היום נכנסו למצרים“. וראה תו"א ר"פ שמות ע"ד הב' ירידות במצרים, בפ' ויגש ובפ' שמות.

(31) ע"ז כה, א. וראה תו"ח לך פג, סע"ג ואילך. פד, ד ואילך. חיי שרה קלה, ב ואילך.

(32) תו"ח לך פד, ד. וראה תו"ח חיי שרה שם. (33) ראה תנחומא לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן

לך יב, ו. יב, י. יד, א. תולדות כו, א. וישלח לב, ד. סוף פרשתנו.

(34) לך טו, יד.

(35) פרש"י בפרשתנו מט, ס"פ כה.

(36) ראה זהר פרשתנו רכב, ב (ובמק"מ ואור החמה שם). ש"ך עה"ת פרשתנו (מו, כט – ד"ה ועד"ה קרא. וראה בכ"ז – לקו"ש ח"ה ע' 272-3. ח"ל ע' 255.

מתעוררת קושי הכי גדולה (שטורעמדיקע קשיא): כיצד ניתן לקבל חיזוק (חזק חזק ונתחזק) מכך ש(1) „וימת יוסף“, ו(2) שהוא נשאר „במצרים“, „ערות הארץ“²³ – ירידה הכי תחתונה, ועד כדי כך שיעקב אמר „אל נא תקברני במצרים . . ונשאתני ממצרים“, אפילו לא לזמן קצר. ו(3) הוא נשאר שם לא באופן ארעי, אלא באופן קבוע ולדורות.

ולהעיר – „ויחנטו אותו ויישם בארון“, „ויחנטו אותו“ הוא בפשטות בכדי להבטיח שגופו (כולל הבשר וכו') ישאר קיים בשלימות²⁴ (ורמה ותולעה²⁵ לא יוכלו לפגוע בו)²⁶, ויתר על כן – „ויישם בארון“, המדגיש קביעות יתירה²⁷; ורק לאחר ריבוי שנים התקיימה בקשת יוסף „והעליתם את עצמותי מזה“²⁸, ויתר על כן: רק „עצמותי“, בלי הבשר וכו' (משא"כ

במצרים הי' „ויחנטו אותו גו“, העצמות עם הבשר וכו')²⁹!

יתירה מזו: בשלמא אם הסיום הי' בפסוק אחד לפנ"ז – שבועת יוסף „ואלקים פקוד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב גו' והעליתם את עצמותי מזה“ – הי' מובן (קצת) כיצד אפשר להתחזק בכך, כיון שמדובר אודות ההבטחה שבנ"י סוף סוף יצאו מהגלות ויעלו גם את עצמות יוסף; אבל הפסוק האחרון ממש, „וימת יוסף גו' ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים“ – מדבר בדיוק בכיוון ההפכי, איך שלא הבט על ההבטחה ש„אלקים פקוד יפקוד אתכם גו' והעליתם את עצמותי“, הנה בינתיים הי' „וימת יוסף גו' ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים“!

(29) ראה סוטה יג, ב: מפני מה נקרא יוסף עצמות בחייו, מפני שלא מיחה בכבוד אביו כו'. וראה ראב"ע בשלח יג, יט. ש"ך עה"ת סוף פרשתנו. בשלח שם. – וצ"ע כיון שויחנטו אותו (לקיים הבשר) ויישם בארון*. ועכצ"ל שרק נקרא עצמות**, אבל הארון וכל אשר בו, גם הבשר, נקבר בשכם. – וראה לקמן הערה 56.

(*) הש"ך (בשלח שם) כותב שזה הי' העונש על ששמע כו' שנתאכל הבשר למירוק. ועפ"ז צע"ג לשון הגמרא „נקרא עצמות“, דעיקר חסר מן הספר, דהרי נקרא עצמות מפני שנעשה עצמות, וזה דנעשה עצמות הוא מפני ששמע כו'.

ולהעיר גם מזה שבהערה 24. וכבר העירו (נצי"ז לזהר שם) שצ"ע במ"ש בשו"ת החת"ס יו"ד טש"ו, שחנטו יוסף כדרך כל החונטים (שלא נשאר שלם) וע"כ נקרא עצמות יוסף.

(*) וכן משמע בחזק"ג מהרש"א שם. עיון יעקב לעין יעקב שם.

ועי"ז יבנה מקדש העתיד¹⁰³, בית נצחי, נמצא, שהתחלת המאורעות דחורבן ביהמ"ק היא גם (ובעיקר) התחלת הבנין דמקדש העתיד.

וענין זה מרומז בהסימן שניתן בשייכות להמצור דעשרה בטבת – „ואתה קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל גו' אות היא לבית ישראל“ – שהכוונה והתכלית של (התחלת) החורבן ע"י ברזל דלעו"ז, היא, כדי שלאח"ז תתגלה השלימות ד„ברזל“ דקדושה בביהמ"ק העתיד¹⁰⁴.

ההתעסקות בבירור והפיכת הלעו"ז** (משא"כ בבית ראשון שמפני רוב קדושתו נדחו החיצונים), ולכן מצינו בו גם ברזל, אבל, רק הברזל שבמנורה שבה במקום כסף וזהב ומחופה בעץ, והברזל שבאמה כליא עורב על גג המקדש שהוא כמו בחוץ (כנ"ל הערה 93), משא"כ בביהמ"ק השלישי יהיו ריבוי ברזל („מאה אלף ככרים“) בהבנין עצמו, כיון שיהי' בירור והפיכת הברזל בתכלית השלימות.

(103) ובלשון חז"ל (בנוגע לחורבן ביהמ"ק בתשעה באב) – „עלה ארי' כו' והחריב אריאל כו' על מנת שיבוא ארי' כו' ויבנה אריאל“ (יל"ש ירמ' בתחלתו (רמז רנט)).

(104) ויומתק יותר ע"פ דרשת חז"ל (גישין נו, רע"ב) בנוגע לחורבן ביהמ"ק „והלבנון באדיר יפול, ואין אדיר אלא מלך, דכתיב והי' אדירו ממנו וגו'“ – שפשוט הכתוב „והלבנון באדיר יפול“ נאמר על מפלת סנחריב ע"י חזקיהו* („בזכות חזקיהו שהוא אדיר ומושלם של ישראל כמ"ש והי' אדירו ממנו“ – פרש"י, שביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג (סנהדרין צד, א), כמודגש בהמשך הכתובים „ויצא חוטר מגזע ישי וגו'“ שקאי על משיח.

(**) ועד"ז במשכן שהי' במדבר כדי לברר החיצונים (לקר"ת במדבר ג, ד ואילך. ובכ"מ) – הי' צורך באמה כליא עורב.

(*) והתחלת הפסוק: „ונקף סבכי היער בברזל“ – שבירת הקליפה (סנחריב) ע"י „ברזל“ דקדושה.

משיחא¹⁰⁰, שבנינו יהי' (לא רק מזהב וכסף ונחושת בתכלית השלימות¹⁰¹, אלא) גם מברזל¹⁰².

ז. עפ"ז יש לומר שענינו של עשרה בטבת הוא התחלת בנין מקדש העתיד בגאולה העתידה:

אע"פ שהמצור דעשרה בטבת הי' התחלת המאורעות דחורבן ביהמ"ק, הרי, כיון שהכוונה בזה היא שלאח"ז

בסוף ד"ה א' והברזל לברזל וגו' מאה אלף ככרים ברזל, יתכן שהי' זה בחצרות ולא בפנימה – שהברזל הי' בבנין המקדש עצמו (ולא כדעת הרמב"ן שהי' רק עבור הכלים לכוונת העצים ולתצוב האבנים), אלא בחצר ולא בפנים. וצ"ע היכן מצינו שהשתמשו בחצרות דבית ראשון בכמות ברזל גדולה כזו (משא"כ במקדש העתיד להבנות – „אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר“, ויש מקום לומר שבנינו יהי' גם כברזל, ככפים).

(100) ועפ"ז יומתק שה„ברזל“ נזכר רק (א) בהכנת המקדש ע"י דוד (ולא בבנין המקדש ע"י שלמה), (ב) בדברי הימים (ולא במלכים) שעיקרו „משום יחס דוד המלך“ (פרש"י ריש דה"י. הקדמת הרד"ק לדה"י. עיי"ש), דוד מלכא משיחא, שעל ידו יהי' בנין ביהמ"ק השלישי. (101) נוסף על השלימות דזהב שהיתה בבית המקדשות שלפנ"ז – „שבעה זהבים“ (יומא מד, סע"ב).

(102) ומעין זה הי' בבית שני (ששייך לביהמ"ק השלישי*) – כי, הברזל במנורה הי' בזמן החשמונאים בבית שני, וכן הברזל באמה כליא עורב שהיתה בבית שני, משא"כ בבית ראשון שמפני רוב קדושה שהיתה בו לא הי' צריך כליא עורב (ערוך ערך כל. וראה תוס' מו"ק שם. תוד"ה כליא מנחות קו, א. תוד"ה כגון ערכין ו, א. ויש לומר ההסברה בזה – שבבית שני היתה

(*) כמובן מזה שהפסוק „גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון“ (חגי ב, ט) נאמר על בית שני (ב"ב ג, טע"א) וגם ובעיקר על ביהמ"ק השלישי (זח"א כח, א).

ח. ויומתק יותר – שהשיכות לגאולה העתידה מרומזת גם בתוכנו של הזמן דעשרה בטבת:

חודש טבת הוא חודש העשירי¹⁰⁵ («חודש העשירי הוא חודש טבת»¹⁰⁶) למנין החדשים מחודש ניסן («חודש של גאולה»¹⁰⁷), ובחודש העשירי עצמו ביום העשירי, עשירי שבועי – «העשירי יהי קודש»¹⁰⁸ – שרומז על השלימות דגאולה העתידה שבה תהי' השלימות דעשר («עלי עשור»¹⁰⁹, שירה עשירית¹¹⁰, פרה העשירית ומנין העשירי¹¹¹, וכן בארץ ישראל – לא רק ארץ שבע אומות, אלא ארץ עשר אומות¹¹²).

זאת ועוד: חודש טבת (כולל ובמיוחד העשירי שבו) הוא «ירח»¹¹³ שהגוף נהנה מן הגוף¹¹⁴ – שהגוף כביכול דלמעלה, מהותו ועצמותו ית',

105) הן בשנה פשוטה והן בשנה מעוברת.

106) אסתר ב, טז.

107) שמו"ר פט"ו, יא.

108) בחוקותיו, כו, לב.

109) תהלים צב, ד. ערכין יג, ב.

110) כולל גם העילוי ד, שיר חדש, לשון זכר, גאולה שאין אחרי' גלות (מכילתא בשלח

טו, א. תוד"ה ה"ג ונאמר פסחים קטז, ב).

111) מכילתא שם. רמב"ם הל' פרה אדומה

ספ"ג. תנחומא תשא ט. ועוד.

112) לך לך טו, יט ובפרש"י.

113) מגילת יג, א.

114) להעיר שהגוף נהנה מן הגוף הו"ע

היחוד שממנו נעשה העיבור והלידה, ושייך

במיוחד לעשרה בטבת, התחלת החורבן – ע"ד

כרובין המעורין ז"ב בשעה שנכנסו נכרים להיכל

(כיון שחייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא

יוצא לדרך (ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' רסט.

וש"ג), ולכן ה"ז התחלת הגאולה, ע"י העיבור

והלידה דמשיח (ראה לעיל הערה 36).

נהנה (כביכול) מהגוף (דלמטה) דכאו"א מישראל¹¹⁵, שקאי (בעיקר) על המעמד ומצב דלעתיד לבוא, שאז הנשמה ניזונית מן הגוף¹¹⁶, ויתירה מזה, הנאת העצמות כביכול מן הגוף.

ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו – שעשירי בטבת חל ביום השלישי בשבוע שהוכפל בו כי טוב¹¹⁷:

הפעם השני' (כפל) ד, כי טוב" היא בנוגע לבריאת, דשא עשב מזריע זרע למינהו ועץ עושה פרי אשר זרעו בו למינהו¹¹⁸ – שזריעת הזרע כוללת ומהוה (גם) ההתחלה דצמיחת הפירות.

ודוגמתו ביום השלישי שבו חל עשרה בטבת – שבקביעות זו מודגש ביותר שהתחלת החורבן והגלות היא התחלת הגאולה, ע"ד ובדוגמת הזריעה שכוללת ומהוה התחלת הצמיחה, כידוע¹¹⁹ שהגלות נמשל לזריעה, כמ"ש¹²⁰ «זרעתי לי בארץ», שע"ז נעשית הצמיחה בריבוי גדול יותר, כמארז¹²¹ «כלום אדם זורע סאה אלא כדי להכניס כמה כורין», ועד לתכלית

115) ראה לקו"ש חט"ו ע' 382 ואילך.

116) ראה המשך וככה תרל"ז פפ"ח ואילך.

סה"מ תרנ"ט ע' צז ואילך. המשך תרס"ו ע'

תקכח. סה"מ קונטרסים ח"ב תיג, ב. סה"ש תו"ש

ע' 127 ואילך.

117) נוסף לכך שיום השבת שבו נעשית

העלי' והשלימות דעשרה בטבת הוא ערב והתחלת

ט"ו טבת שבו, קיימא סיהרא באשלמותא,

השלימות ד, ירח שהגוף נהנה מן הגוף.

118) בראשית א, יב.

119) תו"א ותו"ח ר"פ בשלח. ובכ"מ.

120) הושע ב, כה.

121) פסחים פז, ב.

שבקטנים, וקטנות שבקטנות²⁰, וכמודגש גם בנוגע לאמירת, «חזק כו" – שאומרים זאת (ושומעים) כל הקהל בבית הכנסת, גם הילדים.

היינו שאין די בהסברה בזה ע"פ רזין דרזין דאורייתא (שאו יכולים להבין זאת רק אלה שיש להם שייכות לרזין דרזין), אלא שצריך להלביש את הרזין דרזין באותיות (לא רק ע"ד הדרוש והרמז, אלא עד) ע"ד הפשט, המובן בפשטות גם לפשוט שבפשוטים, ובן חמש למקרא²¹, ולא רק לשכל דנפש האלקית, אלא גם לשכל דנה"ב²², – ואפילו לשכל דנה"ב של בן חמש למקרא.

ד. ויובן בהקדים דבר תמוה:

ע"פ המבואר לעיל, שהחזק חזק ונתחזק" הוא חזיון במיוחד בנוגע (וב)הענין המדובר בפסוק האחרון (הבא בסמיכות ממש אמירת, «חזק כו" – מתעוררת התמי' הכי גדולה בנוגע לסיום ספר בראשית:

הפסוק האחרון דספר בראשית הוא בנוגע למיתת יוסף – «וימת יוסף בן מאה ועשר שנים ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים».

20) ולהעיר מהדין שבמקום שאין בן הבת יורשת (רמב"ם שם ה"ג).

21) שאינו אפילו בדרגת, «בר שית» (ראה כתובות נ, א. ב"ח לטור יו"ד סי' רמה ד"ה מכניסין). הל' ת"ת לאדה"ז פ"א קו"א סק"א) וכ"ש וק"ו שהוא למטה מגדול בשנים.

22) כמדובר כמ"פ (ראה שיחת ש"פ וישב –

סה"ש תשמ"ז ח"א ע' 157, ושו"ג, שהחידוש

דתורת חסידות חב"ד הוא – הבנת רזין דרזין

דאורייתא באופן שיתפרנסון מינ' אפילו בשכל

דנה"ב.

מיוחד בתורה ועבודת ה', בהיותו ראשון במעלה. ובפרט ע"פ הכלל ש, כל התחלות קשות¹⁵ – מובן שהחזק כו" הראשון (בסיום ספר ראשון) צריך תוספת חזיון ברכה והצלחה, בכדי שיהי' אפשר לפרוץ ולפתוח את הדרך¹⁶ לחזיון בתורה, וגם להחזיון בספרים שלאחרי זה.

ונוסף לכל זה – החזיון («חזק חזק ונתחזק») בסיום ספר ראשון קשור עם תוכן הספר, ובפרט של הפרשה האחרונה (פ' ויחי), ובזה גופא – בסיום הפרשה, ובפרטי פרטיות – הפסוק האחרון של הפרשה, כנ"ל.

ומחזק כו" זה, נמשך חזיון בכל התורה, החל (בגלוי) מספר שמות (הספר הכי סמוך לספר בראשית), ובו גופא – בתחלת ספר שמות, ובפסוקים הראשונים (שמתחילים לקרוא בתפלת מנחה של שבת חזק, באותו יום שהכריזו «חזק כו" בסיום ספר בראשית). וכדלקמן.

והביאור בכל זה צריך להיות מובן בפשטות, לכל אחד מישראל – כיון שעל תורה בכלל נאמר, «תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב»¹⁷, שהתורה היא ירושה לכל יהודי¹⁸, אנשים נשים וטף¹⁹, מגדולים שבגדולים עד קטנים

15) מכילתא ופרש"י יתרו יט, ה.

16) כידוע בענין פתיחת הצנור – ראה ד"ה

כי כאשר השמים באוה"ת נ"ך (כרך ג) ע' א'רגנ;

סה"מ תרע"ח ע' רפג. ועוד.

17) ברכה לג, ד.

18) ונוגע להלכה – ראה סנהדרין נט, א.

19) כידוע ש, תינוק בן יום אחד . . נוחל

ומנחיל" (משנה נדה מג, סע"ג ואילך. רמב"ם הל'

נחלות ספ"א).

תורה באה בהמשך לספר וחלק מסויים בתורה [כפי שהוא ע"פ מנהג ישראל ש"תורה היא"¹¹, והרי כל ענין בתורה הוא בתכלית הדיוק] – מובן, שנוסף לחיזוק שמוסיפה ההכרזה "חזק כו" בתורה בכלל, קשור החיזוק במיוחד לתוכן הספר המסויים אותו סיימו זה עתה, ובפרט – לפרשה האחרונה דספר זה, ובוזה גופא – לקריאה האחרונה (משביעי עד סוף הפרשה), ובפרטי פרטיות – לפסוק האחרון בספר זה (ובפרשה זו), שהרי מיד לאחר סיום הפסוק האחרון, בסמיכות ממש, באה ההכרזה "חזק כו",

ועוד: התוכן המדובר בספר זה ובפרשה האחרונה, ובפרט בפסוק האחרון בספר, שסיימו לקרוא זה עתה, נותן חיזוק ("חזק חזק ונתחזק") לבני בקריאת (ולמוד) התורה שלהם בהספרים שלאחרי זה¹³,

בכל הספרים שלאחרי זה, החל ובמיוחד – בספר הכי סמוך לו, ובו גופא – בפרשה הראשונה, ובפסוקים הראשונים של הספר (והפרשה).

ג. וכמו"כ מובן בנוגע לשבת חזק זו – בסיום ספר ראשון דחמשה חומשי תורה, סיום ספר בראשית:

לכל לראש – ה"חזק חזק ונתחזק" שהכריזו עתה מוסיף חיזוק בתורה ועבודת ה' בכלל, כנ"ל.

ובפרט שזהו ה"חזק כו" דסיום ספר ראשון מחמשה חומשי תורה, שמוזה מובן שהוא גם ראשון במעלה, ואדרבה – היות שהוא ראשון במעלה נשתלשל (נשתלשל מהן¹⁴) שהוא הראשון בסדר הספרים.

ובמילא מובן, שה"חזק כו" דסיום ספר ראשון (במעלה) מוסיף חיזוק

ועד כדי כך שאת הברכה שלאחרי אומר העולה לתורה לאחר ה"חזק חזק ונתחזק" (ע"י הקהל וגם ע"י הבעל-קורא), כלומר, ש"חזק כו" נכלל בקריאה האחרונה (משביעי עד סוף הפרשה) והברכות על קריאה זו. במילא מובן עוד יותר, כנ"ל, של"חזק כו" צריכה להיות שייכות תוכנית לספר בכלל, ולחלק האחרון שבו בפרט, ולפסוק האחרון – בפרטי פרטיות.

ויזמנת ע"פ תורת אדמו"ר הזקן¹², שצריך לחיות עם הזמן, עם פרשת השבוע, ובפרט עם חלק הפרשה דיום זה. שעפ"ז מובן, שכאשר מסיימים ספר בתורה ומכריזים "חזק כו" – חיים בשעת מעשה עם הפרשה דשבוע זה, ועם החלק דיום זה בפרט (שביעי עד סוף הפרשה), ועאכו"כ שהחיות בזה

(11) ראה תוד"ה נפסל מנחת כ, ב. מהר"ל הובא ברמ"א יו"ד שסע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. וראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א. (12) "היום יום" ב חשון. ס' השיחות תש"ב ע' 29 ואילך. ועוד.

(13) ראה הערות 9-10, ש"חזק חזק" הוא על העתיד, ע"ד שתוכה לגמור יותר מצות. (14) ראה תניא רפ"ג.

על כל זמן משך הגלות, עד לעלי מן הגלות אל הגאולה [ובלשון חז"ל¹²⁹

"ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין", שהירידה דהגלות היא בשביל העלי דהגאולה], כמ"ש בסיום וחותם (כל כ"ד ספרי קודש) דברי הימים "ה' אלקי השמים . . . פקד עלי לבנות לו בית בירושלים גו' מי בכס מכל עמו ה' אלקיו עמו ויעל", העלי מן הגלות אל הגאולה לבנות ביהמ"ק נעלה יותר, כמ"ש "גדול יהי כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון", שקאי (גם) (ובעיקר על ביהמ"ק השלישי¹³⁰).

ותוכן החיזוק על כל זמן משך הגלות הוא – "ויחי יעקב":

יעקב, שענינו תורה, הוא קו האמצעי, בריח התיכון שמבריה מן הקצה אל הקצה, מרום המעלות ומדרגות עד סוף כל דרגין¹³¹, היינו, שנמשך ויורד למטה כמו שהוא למעלה ללא שינויים, ועי"ז מתגלה תוקף מציאותו, מציאות אמיתית ("תתן אמת ליעקב"¹³²) ונצחית ("יעקב אבינו לא מת"), ולכן, ממנו ועל ידו נמשך החיזוק לכל בני על כל זמן משך הגלות, שגם בירידתם בגלות נעשה אצלם מעמד ומצב ד"ויחי יעקב", חיים אמיתיים ע"פ התורה, שבוזה מודגש התוקף האמיתיות והנצחיות דבני, כפי

הריבוי עד איך-סוף, "פירותיהן¹²² ופירי פירותיהן עד סוף כל העולם"¹²³.

ועי"ז מתגלה ונעשה שלימות הטוב¹²⁴ – "הוכפל¹²⁵ בו כי טוב" – הטוב דגאולה האמיתית והשלימה ובנין ביהמ"ק, גאולה נצחית וביהמ"ק נצחי, גאולה השלישית וביהמ"ק השלישי, כמ"ש¹²⁶ "ביום השלישי יקימנו ונחי לפניו".

ט. עפ"ז יש לבאר גם הקשר והשייכות לפרשת ויחי – סיום וחותם ספר ראשון (הישר) שבתורה, והחיזוק ("חזק חזק ונתחזק") על כל הספרים שלאח"ז:

כיון שסיום וחותם ספר ראשון שבתורה הוא במעמד ומצבם של בני בארץ מצרים ("ויחי יעקב בארץ מצרים", "ויישם בארון במצרים"), שמוזה נעשה התחלת הגלות [כמודגש בהמשך בהתחלת ספר שמות¹²⁷ (שקורין במנחת שבת פרשת ויחי) "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", והמשכו בהתחלת שעבוד מצרים לאחר ש"וימת יוסף . . . ויישם בארון במצרים"¹²⁸] – יש צורך בחיזוק

(122) ל' חז"ל – כתובות רפ"ט. זבחים לו, ב. ועוד. (123) כולל גם הפירוש הפנימי שנעשה "סוף" לכל הענינים העולם ("עולם" מלשון העלם) והסתר. (124) להעיר ש"טבת" הוא גם מלשון "טוב". (125) להעיר מהשייכות ד"כפל" לגאולה (ראה פרד"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך. ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל. ועוד).

(126) הושע ו, ב ובמפרשים שם. (127) "מתכיפין התחלה להשלמה" (נוסח מרשות לחתן בראשית). (128) כי "כל זמן שיוסף ה' קיים לא ה' להם

משוי של מצריים, מת יוסף נתנו עליהם משוי, לפיכך כתיב הבאים (לאחרי ובהמשך למיתת יוסף), כאילו אותו יום נכנסו למצרים" (שמו"ר פ"א, ד). (129) ויק"ר פל"ב, ה. וש"ב. (130) ראה לעיל שוה"ג הא' להערה 102. (131) תניא ספ"ג. שם אגה"ק ס"ו. ובכ"מ. (132) מיכה בסופו. וראה אגה"ק שם.

ויחי – שבת חזק

„וישם בארון במצרים” – חיזוק לעבודת בני בגלות

א. בשבת זו סיימו את הספר הראשון של חמשה חומשי תורה – ספר בראשית.

וכמנהג ישראל, שכאשר מסיימים את הקריאה של כל ספר מחמשה חומשי תורה, מכריז כל הקהל בקול רם „חזק חזק ונתחזק”.

אחד הטעמים בזה הוא – ע”פ דברי המדרש „לא ימוש ספר התורה הזה מפ”ך, מלמד שהי’ ספר תורה בחיקו של יהושע כו’, כשסיים יהושע אמר לו הקב”ה חזק ואמץ, מכאן למסיים את התורה שאומרים לו חזק”, והאחרונים משיחות ש”פ ויחי, שבת חזק היתשמו”ז. נדפס בסה”ש תשמ”ז ח”א ע’ 249 ואילך. תרגום מאידית. (1) אבודרהם סדר הוצאת ספר תורה. שו”ת מהר”ם מינץ סי’ פה. ערוך השולחן או”ח סקל”ט סט”ו. כתר שם טוב (גאנין) ח”א סי’ לח (ואות שכב).

ב. אמנם היות שאמירת „חזק חזק ונתחזק” בסיום כל ספר מחמשה חומשי

- (6) ברכות לב, ב.
- (7) יהושע שם, ז.
- (8) לא רק העולה לתורה (שאליו אומרים „חזק כו’” – ראה במקומות שבהערה 4) – אלא ע”י העולה לתורה גם לכל הקהל, כי כולם שומעים הקריאה (בקול רם) „חזק חזק ונתחזק”. ובה יומתק מנהגנו שגם העולה לתורה אומר „חזק חזק ונתחזק” („היום יום” ית טבת. כג תשרי), לא רק לחזק את עצמו אלא גם לחזק את כל הקהל סביבו.
- (9) וראה גם שו”ת מהר”ם מינץ סי’ פה שהוא ע”ד שאומרים בסיום מסכת „הדרן עלך”, כלומר השמר לך פן תשכח את הדברים כו’, או כמו שנהגין לומר לחזן יישר כחך, כלומר גמרת מצותיך, יהי”ר שתזכה לגמור יותר מצות.
- (10) ראה כתר שם טוב שם (אות שכב), שחזק הוא על העבר, ונתחזק – על העתיד.

אחד הטעמים בזה הוא – ע”פ דברי המדרש „לא ימוש ספר התורה הזה מפ”ך, מלמד שהי’ ספר תורה בחיקו של יהושע כו’, כשסיים יהושע אמר לו הקב”ה חזק ואמץ, מכאן למסיים את התורה שאומרים לו חזק”, והאחרונים

משיחות ש”פ ויחי, שבת חזק היתשמו”ז. נדפס בסה”ש תשמ”ז ח”א ע’ 249 ואילך. תרגום מאידית. (1) אבודרהם סדר הוצאת ספר תורה. שו”ת מהר”ם מינץ סי’ פה. ערוך השולחן או”ח סקל”ט סט”ו. כתר שם טוב (גאנין) ח”א סי’ לח (ואות שכב).

(2) יהושע א, ח.

(3) שם ו’.

(4) כ”ה בס’ המנהיג (בסדר תפלת שבת סי’ נו) בשם „בראשית רבה” (אבל בב”ר שלפנינו – ליתא. ואולי הוא גירסא אחרת בב”ר ספ”ו).

בס’ המנהיג הובא זה לגבי המנהג לומר חזק לכל המסיים לקרות בתורה (וכן הובא בב”י ורמ”א או”ח סי’ קלט. מארחות חיים הל’ שני ותמישי סי’ יט), אבל באבודרהם שם מביא זה גם למנהג ספרד שלא נהגו לאמרה אלא כשמסיימים כל ספר וספר מחמשה חומשי תורה, ואולי סוברים למסיים בתורה (שנאמר בב”ר) – מן הספר ממש קאמר” (אבודרהם שם). עוד בזה – ראה כתר שם טוב שם.

(5) פרי חדש או”ח שם ס”ק יא (לגבי הטעם לאמירת חזק לכל קורא המסיים).

במשמע¹³⁷) – שבשלימות דכל י”ב השבטים (שכוללים כל בני”) נמשכת ומתגלה הנצחיות דחיי יעקב („ויחי יעקב”) עד סוף כל הדורות, שבכח זה יוצאים ועולים מן הגלות אל הגאולה הנצחית.

ויש לומר, שב„זרעו בחיים” מרומז שהגלות הו”ע של זריעה שכוללת ומהוה התחלת הצמיחה והגאולה (כנ”ל ס”ח), וזהו תוכן החיזוק על כל זמן משך הגלות, כיון שיודעים שהצמיחה והגאולה נעשית ע”י הזריעה ד„מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות”¹³⁸.

ועפ”ז מובן הקשר והשייכות דפרשת ויחי לעשרה בטבת – כי, בעשרה בטבת מודגש שהתחלת החורבן והגלות בהמצור על ירושלים הוא התחלת הבנין דמקדש העתיד בחזק ותוקף נצחי, ולכן קורין או פרשת ויחי, שבה מודגש שהתחלת הגלות בהירידה למצרים כוללת ומהוה התחלת הגאולה הנצחית, בדוגמת הזריעה („זרעו בחיים”) שכוללת ומהוה התחלת הצמיחה באופן נצחי.

ויומתק יותר הקשר והשייכות ד„זרעו בחיים” להתוקף דברזל דקדושה (שחורבן ביהמ”ק ע”י ברזל דלעו”ז הוא התחלת התוקף דברזל בביהמ”ק העתיד, כנ”ל ס”ז) – כיון ש„זרעו בחיים”¹³⁹ היא השלימות ד”ב השבטים בני (ד’

- (137) פרש”י שם מט, כה.
- (138) תניא רפ”ז.
- (139) שעי”ז „הוא בחיים”, יעקב אבינו לא מת, ועד לחיים נצחיים כפשוטו (נשמה בגוף) – כיון שנתבטל הברזל דלעו”ז שמקצר ימיו של אדם (כנ”ל הערה 96).

שמתגלה בהעילוי והשלימות דגאולה האמיתית והשלימה, גאולה נצחית וביהמ”ק נצחי, גאולה שלישית וביהמ”ק השלישי, הקשורים עם (השלישי שבאבות) יעקב¹³³ (כנ”ל ס”ד).

ובפרטיות יותר:
החיזוק על כל זמן משך הגלות עד להתגאולה האמיתית והשלימה נעשה עי”ז ש„זרעו בחיים”¹³⁴ – כיון שהנצחיות דיעקב מודגשת ומתגלה ב„זרעו”, ההמשך והקיום דזרעו וזרע זרעו עד סוף כל הדורות בהנהגתם בחיים בחיי יום יום בדרכיו של יעקב, ועי”ז מתגלה בפועל הנצחיות והגאולה העתידה ומקדש העתיד שכנגד יעקב¹³⁵.

וענין זה מודגש בהמשך הפרשה – „וישתחו ישראל על ראש המטה”, „על שהיתה מטתו שלימה”¹³⁶, וברכתו לכל י”ב השבטים („ויברך אותם כולם

(133) להעיר ממ”ש בפרשתנו בברכת יעקב ליוסף: „ברכות אביך גברו על ברכות הורי עד תאות גבעות עולם” (מט, כו), „ברכה פרוצה בלי מצרים מגעת עד ד’ קצות העולם, שנאמר ופרצת ימה וקדמה וגו’, מה שלא אמר לאברהם אבינו וליצחק . . . זהו שאמר ישעי’ והאכלתיך נחלת יעקב אביך” (פרש”י עה”פ).

(134) כמודגש בדרשת חז”ל (שמנה למדים שיעקב אבינו לא מת) – „מקרא אני דורש שנאמר ואתה אל תירא עבדי יעקב גו’ ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבטים, מקיש הוא לזרעו כו’” – „מקרא” בנוגע להתגאולה.

(135) ולהעיר, שבביהמ”ק השלישי יתגלה גם המשכן שנעשה מהאדונים שהביא יעקב ונטעם (ענין הזריעה) במצרים וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים (פרש”י תרומה כה, ה. כו, טו).

(136) פרשתנו מז, לא ובפרש”י.

וי"ל שזהו מה שכמה מגדולי ישראל (כמו הרס"ג, רמב"ם וכו')⁵⁰ חישבו קצין⁵¹.

יו"ד. ומכ"ז ישנה גם הוראה לכל בני בכל הדורות - שצריך להיות הענין של "ביקש . . . לגלות . . . קץ הימין": יהודי צריך לרצות ולבקש⁵² שיתגלה הקץ, שזה גופא (הבקשה וההתבוננות בזה) מביאה סיוע ועידוד רב בעבודת ה'.

(50) וידוע המאמר ואת האלף ושבע - לאדה"ו. וראה תורת שלום ע' 237. וראה הערות הרב מרגליות בשו"ת מן השמים (ירושלים תשי"ז) סע"ב שקיבץ הקצין דכו"כ מגדולי ישראל. - העירני חכם א' שבס' דבר נצב (להרנ"צ בראך מקאשוי. נ"י. תשל"ח) פ' תולדות ובהר מחשב הקץ לשנת תשמ"ב.

(51) משא"כ בנוגע לכל ישראל שאמרול (סנהדרין צו, ב. רמב"ם הל' מלכים פ"ב סה"ב) תיפח עצמן של מחשבי קיצין. וראה הראב"ע דניאל יא, למד. אוה"ת (להצ"צ) נ"ך ע' קפג. וראה לקו"ש חכ"ט ע' 17-13.

(52) כנוסח התפלה ג"פ בכ"י (בימות החול) את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח. ובכל תפלה - ותחזינה עינינו כו'. וראה לקו"ש חכ"ט ע' 384, 458 ואילך.

כפי שרואים במוחש, שכאשר אומרים ליהודי ש"הנה הנה משיח בא" ווי וואנט משיח נא" - ה"ז פועל זירו ויהוספה בעבודת ה', וזהירות יתירה יותר שלא יהי' ענין של "שמא יגרום כו'", שיעכב ח"ו את ביאת המשיח.

ובימינו אלה מתוסף עוד ענין: תורת אמת ואומרת⁵³, "כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה", הגמרא אומרת בפשיטות שהקץ ישנו כבר מזמן;

צריך⁵⁴ רק את ה"שעתא דהא" - ההפנה (דעם, "קער")⁵⁶ - של תשובה, שמביאה ל"ומיד הן נגאלין"⁵⁷, מיד ממש - "נא" - בעגלא דידן.

(53) סנהדרין שם.

(54) ראה מאמרי אדה"ו הקצרים ע' ריב.

(55) זח"א קכט, א.

(56) מלשון וישע גו' לא שעה (ראה סה"מ

קונטרסים ח"ב ע' 792. ועוד).

(57) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(58) בגימטריא ז"ן, א"ל הוי' - ראה בארוכה

שיחת ש"פ צו, ה'תשמ"א.

האמהות שהר"ת שלהן) "ברזל" דקדושה - "אבני ברזל": "אבני" (לא רק מלשון בוני, "א"ת אבני אלא בוני", אלא) גם מלשון "בן"¹⁴⁰, הבנים של "ברזל" - ש"ע החוזק והתוקף שלהם בכל עניני קדושה ("אבני ברזל"), מהפכים הברזל דלעו"ז שהחריב ביהמ"ק לברזל דקדושה בבנין ביהמ"ק העתיד¹⁴¹.

י. ובכנה"ל ניתוסף עילוי מיוחד בדורנו זה, ובפרט בשנה זו:

דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות והוא הוא דור הראשון של הגאולה - כהודעת והכרזת כ"ק מו"ת אדמו"ר נשיא דורנו, יוסף שבדורנו (ע"ש יוסף הראשון שהודיע והכריז ש"אלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב"¹⁴²), שכבר נשלמו כל מעשינו ועבודתינו, וכבר כלו כל הקיצין וכבר עשו תשובה, וכבר נסתיימו כל ההכנות ובאופן ד"הכנה רבתי", והכל מוכן לסעודה¹⁴³ דלעתיד

לבוא, לזמן ויור הבר¹⁴⁴ ויין המשומר¹⁴⁵.

ובהדגשה יתירה בשנה זו:

שנה זו שייכת במיוחד לקץ הגאולה ולהגאולה (כי כבר כלו כל הקיצין) - "הי' תהא שנת נפלאות בה", "בכל מכל כל" - שקאי על הגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו ("כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁴⁶), שאז יהיו כל הענינים ("בכל מכל כל") באופן של "נפלאות".

ועוד ועיקר, "בכל מכל כל" היא דרגת האבות שהטעימן הקב"ה מעין עוה"ב, והשלימות שבוה (אצל האבות דכל בני ובמילא גם אצל כל אחד ואחת דבני") תהי' לעתיד לבוא, כשיקומו ג' האבות, ויחד עמהם ד' האמהות¹⁴⁷ (ד' האמהות שרה רבקה רחל ולאה, וד' האמהות די"ב השבטים בלהה רחל זלפה לאה), ואדרבה, נקבה תסובב גבר", "אשת חיל עטרת

(144) ראה ב"ב עה, א. ויק"ר פ"ג, ג.

(145) ברכות לד, ב. וש"נ. - ולהעיר, ש"יין (המשומר" כולל גם השמירה מענינים בלתי-רצויים הדרושה ביין יותר מאשר בבשר, אף שגם בשר שנתעלם מן העין אסור, כי, האיסור דבשר שנתעלם מן העין (שמא עורבים או שרצים וחיות נטלוהו והביאו בשר נבלה תחתיו) הוא חומרא בעלמא (חולין זה, א ובתוד"ה אמר. ועוד), ובסימנים ובטביעת עין מותר (שם, ב. וראה אנציק' תלמודית בערכו. וש"נ), משא"כ ביין, ששמירתו מוכרחת מפני חשש יין נסך שנעשה בנגיעה כו'.

(146) מיכה ז, טו. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ.

(147) וצירופם יחד (ג' אבות וד' אמהות) עולה ז' - שרומז על כללות בני"ש שנחלקים לז' קני המנורה, שבע מדרגות בעבודת ה' (עיקר ענינם של בני"ש, "אני נבראתי לשמש את קוניי" כנגד ז'

בעלה¹⁴⁸, כמודגש בסדר ד' האמהות בר"ת ד"ברזל", ויחד עמהם כל בני שבכל הדורות, "הקיצו ורגנו שוכני עפר"¹⁴⁹, ועאכו"כ כל בני שבדורנו (נשמות חיים בגופים חיים ללא הפסק ח"ו בחיים כלל), ונשיא דורנו בראשנו, וכולם יחד באים לארצנו הקדושה, ארץ¹⁵⁰ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש¹⁵¹, "ארץ אשר אבני ברזל"¹⁵², ושם גופא – לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש השלישי, שבו תהי' השלימות ד"ברזל" דקדושה¹⁵³.

ולכן, בדורנו זה ובשנה זו מודגש ביותר ובעיקר החיזוק שבהדגשת הכוונה והתכלית דהגאולה שישנה בהתחלת זמן הגלות, ועאכו"כ לאחר

המדות* (לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ), דיש לומר, שהתחלקות זו היא גם בשורש ומקור דבני, בהאבות והאמהות.

(148) ועד"ז בנוגע לכנס"י, אשת חיל, שנעשית עטרת בעלה, זה הקב"ה.

(149) ישע"י כו, יט.

(150) עקב ה, ח.

(151) ויש לומר, ששבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל הם כנגד שבעת הסוגים שבבני, שבעת קני המנורה (כנ"ל הערה 147).

(152) ולהעיר ממש"נ בברכת משה – שהיא "מעין ברכתו של יעקב" (פרש"י ברכה לג, יג) – "ברזל ונחושת מנעלך", "ארצם נעולה בהרים שחוצבים מהם ברזל ונחושת" (שם לג, כה ובפרש"י).

(153) וי"ל (ע"ד הרמז) שאות ב' תשנ"ב היא גם ר"ת "ברזל", ו"נפלאות ברזל" רומז על הפיכת הברזל דלעו"ז לברזל דקדושה.

(*) שניקד העבודה היא במדות – לעבדו בכל לבבכם, "עבודה שבלב" (ריש תענית), שבו משכן המדות.

סמוך להסתלקותו, כשהי' בתכלית שלימותו⁴¹ – הוא כבר הגיע לשלימות עבודתו ואצלו כבר ישנו ה"קב שלו" – לכן לגביו הענין של גילוי הקץ הי' פועל רק הוספה – תוספת שלימות בעבודתו.

ומהאי טעמא רצה יעקב לגלות את הקץ (גם) לבניו, בחשבו שגם הם במדריגה זו; וכהמשך הגמרא⁴², שכאשר ראה יעקב ש"נסתלקה ממנו שכינה" (והוא אינו יכול לגלות את הקץ לבניו) אמר מיד⁴³, "שמא חס ושלוש יש במטתי פסול"⁴⁴.

ועפ"ז יש להבין גם את שתי הדיעות (הנ"ל סעיף ב), אם הקץ נסתם (גם) מיעקב, או לא:

המדרש אומר שהקץ, "נתכסה (נסתם) ממנו", כיון שהקב"ה רצה שגם יעקב ירגיש או את מעלת העבודה בכח עצמו, ועי"ז יורה לבניו ע"ד המעלה בעבודתם כאשר הם לא ידעו את הקץ;

ואילו דעת הש"ס היא, ש"נסתלקה ממנו (רק) שכינה", ולא הקץ (כנ"ל שם) – כיון שיעקב עצמו כבר הגיע לשלימות והעילוי, שנפעלו אצל בניו ע"י סתימת הקץ.

ט. אע"פ שהקב"ה סיבב את

(45) בהבא לקמן ראה גם לקו"ש ח"י ע' 170-1 (לעיל ע' 366-7).

(46) ראה בכ"ז בארוכה לקו"ת ואוה"ת ר"פ ואתחנן. שעה"ת לאדהאמ"צ ח"ב חינוך. ס' הליקוטים (צ"צ) ע' משה (ע' א'תרפ ואילך).

(47) ר"פ ואתחנן.

(48) שם ד, א.

(49) ראה שעה"ת חינוך שם פ"ט ואילך. אוה"ת שם ע' עה. ריש ע' ק. ע' קה.

(41) ראה אגה"ק סי' כח. סידור שער הל"ג בעומר דש, סע"ב ואילך. ועוד.

(42) פסחים שם.

(43) וגם לפי הסיום שם, אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד – ה"ז רק "כך", בכ"ף הדמיון (סה"מ קונטרסים ח"ב תלט, ב. וראה תו"א פד, ד. פז, ג).

(44) שיש לפרשו "פסול" בערך "מטתי" ומדרגתי.

(שע"י גילוי הקץ - כדי להבטיח שיעמדו במצב נעלה יותר של "זכו") לא היתה "קב שלו" - הפעולה שלהם; אלא ה' "מעורב" בזה העזר מלמעלה (גילוי הקץ); ולכן, "נסתלקה ממנו שכנינה", בכדי שהעבודה דבנ"י תהי' במצב של סילוק השכינה (והעלם הקץ), ובמילא ה"ה בכח עצמם³⁵.

- יעקב רצה שיצאו מהגלות מהר ככל האפשרי - אולי יחסר בשלימות העבודה, אך בעקבות זאת יצאו מוקדם יותר מהגלות (ובפרט - מערות הארץ) ויכנסו לגאולה האמיתית והשלמה; וי"ל שזהו דיוק הלשון "ביקש יעקב לגלות כו" - (גם) מלשון בקשה: יעקב ביקש מהקב"ה שיתגלה הקץ, שע"י יתווסף לבנ"י סיוע בעבודתם ויבטיח שהגאולה תבא מהר יותר.

אבל הקב"ה רצה, שהגאולה תהי' בתכלית השלימות - שזה תלוי בכך שעבודת בנ"י תהי' בשלימות - ולכן³⁶ "נסתלקה ממנו שכנינה", שע"י יש נתינת מקום לשלימות נעלית יותר בעבודה, כנ"ל³⁷.

ז. בעומק יותר:

זה ששלימות הגאולה באה ע"י שעבודת בנ"י היא במצב דסילוק השכינה ובמילא ביגיעת עצמם כנ"ל -

אין זה בגלל שייכות צדדית של אופן עבודה זה לגאולה, אלא מפני שדוקא בעבודה זו תלוי ה"קץ" של אופן גאולה זה (גאולה נצחית, שאין אחרי גלות); כדי שהגאולה תהי' נצחית, ללא שינויים, צריכה גם עבודת בנ"י (המביאה את הגאולה) להיות מעין זה - באופן ד"ל שניתני", ללא שינויים.

ולכן: כאשר העבודה נעשית מצד הסיוע מלמעלה ולא ביגיעת עצמו, אזי³⁸ אין "נצחיות" בעבודה - שהרי כאשר הסיוע מלמעלה יתעלם, יכול האדם לרדת ממדרגתו, ר"ל.

דוקא כאשר העבודה באה מצד אתערותא דלתתא (בכח עצמו), אזי היא "דבר המתקיים", ולכן היא מביאה גאולה קיימת (נצחית) שאין אחרי גלות.

ח. אמנם עפ"י דרוש ביאור לאידך גיסא: מה היתה סברת יעקב מלכתחילה, ש"ביקש" לגלות את הקץ לבניו, בשעה שזה יגרום (לתוס') עבודה כזו שאינה סיבה מתאימה לגאולה האמיתית?

וי"ל ההסברה בזה (ע"ד החסידות):

ידוע³⁹ שמדרגת יעקב היא - אצילות, שהוא עולם האחדות ו"לאחרי הבריור"⁴⁰; ומאחר שלגבי יעקב זהו כבר לאחר הבריור (ובפרט

לאורך ימים ושנים טובות), כיון שפעולת החינוך נעשתה באופן של זריעה, שכוללת ומביאה בפועל המשך הצמיחה דורעו וזרעו עד סוף כל הדורות, "זרעו בחיים", שבוה ניכר תוקף הנצחיות דחיי המחנך, "הוא בחיים".

ועד"ז בנוגע לכל פעולה ופעולה שלו שנקראת בשם "זריעה" - שכל פעולה פרטית, מעשה אחד, דיבור אחד ומחשבה אחת, נעשית בתוקף הנצחיות ד"זריעה" שכוללת ומביאה בפועל המשך הצמיחה של ריבוי פעולות טובות, פירותיהן ופירי פירותיהן עד סוף כל העולם, שלכן, גם כשנפסקת עשיית הפעולה ע"פ תורה [הן ההפסק דפעולה זו בעשיית פעולה אחרת, והן ההפסק דמנוחה כדי להחליף כח להמשך הפעולה לאחר], בעת השינה (שהנשמה עולה למעלה לשאוב לה חיים¹⁵⁹), שאז צ"ל וישנו הפסק במעשה ובדיבור ואפילו במחשבה], ה"ז באופן ד"זרעו (פעולתו) בחיים", שאינה פעולה חד-פעמית שמסתיימת בגמר עשייתה¹⁶⁰, אלא פעולה חי' באופן נמשך ועד לאופן נצחי, להיותה פעולה של "זריעה" שמצמיחה פירות ופירי פירות עד אין-סוף, שבוה ניכר תוקף הנצחיות דחיי, "הוא בחיים", בכל פעולה ופעולה שנעשית במשך ימי חייו.

וענין זה נעשה ע"י שמגלה בחי' יעקב "ויחי יעקב" שנמצאת בו - י' עקב¹⁶¹, שהיו"ד רומז על נקודת היהדות, עצם הנשמה (שלהיותה) חלק אלקה ממעל ממש¹⁶², יש בה היו"ד של שם הוי"ו¹⁶³ שהוא ר"ת דכל השם, ונמשך וחודר בכל מציאותו עד להעקב, שלכן, ניכר תוקף הנצחיות דעצם הנשמה בכל פעולה ופעולה שהיא באופן של זריעה שעל ידה נעשית הצמיחה עד אין-סוף.

ועוד והוא העיקר - שהזריעה שבפעולה אחת זו פועלת ומביאה את הצמיחה דהגאולה, כפס"ד הרמב"ם¹⁶⁴ שע"י "מצוה אחת", מעשה אחד דיבור אחד ומחשבה אחת, "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה", שאז יהיו לכאור"א מ ישראל חיים נצחיים כפשוטם, החל מבנ"י שבדורנו זה, נשמות בגופים, לאורך ימים ושנים טובות, לא רק מאה ארבעים ושבע שנה, כשני חיי יעקב, ולא רק ק"פ שנה כשני חיי יצחק, אלא חיים נצחיים, ועד"ז בנוגע לבנ"י בכל הדורות שלפנ"ז, ש"הקיצו ורגנו שוכני עפר", ובנוגע לבנ"י בכל הדורות שלאח"ז, עד סוף כל הדורות.

יב. ויה"ר שההחלטה עצמה ע"ד הוספת "מצוה אחת" באופן של זריעה (עוד לפני קיומה בפועל) תהי' ה"זריעה" שתביא צמיחת הגאולה

(159) ב"ר פי"ד, ט.

(160) וע"ד שמצינו בהלימוד דדוד מאחיתופל שהי' באופן ד"שני דברים בלבד" (אבות פ"ו, ג), ש"אינו פרה ורבה אלא נשאר כפשוטו כמו שלמד ממנו" (כש"ט סכ"ב). וראה "ביאורים לפרקי אבות" (שם).

(161) ראה תו"א ותו"ת ר"פ ויצא. ובכ"מ.

(162) תניא רפ"ב.

(163) שם אגה"ת פ"ד.

(164) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(35) גם י"ל - בכדי שתהי' עבודתם לא בשביל השכר דהקדמת הקץ.

(36) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 430 ואילך.

(37) עד"ז מצינו ביצי"מ שבנ"י בקשו

להקדימה ולוותר על הרכוש גדול והקב"ה אמר שצ"ל דוקא ברכוש גדול (ברכות ט, סע"א ואילך).

(38) ראה בכ"ז לקו"ת ויקרא ב, סע"ב ואילך.

וראה לקו"ש חט"ו ע' 335 ואילך.

(39) תו"א ס"פ ויצא. לקו"ת צו י, ב. ובכ"מ.

וראה ס' הלקוטים (צ"צ) ע' יעקב אות יג.

(40) ראה תו"א ג, א"ב. ובכ"מ.

בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש¹⁶⁵, ביום הש"ק זה, שבת חזק דספר הראשון שבתורה, שכולל החזיון דכל חמש החומשים וכ"ד ספרי קודש, עד לסיום דברי הימים ב, ויעל", העלי מן הגלות אל הגאולה¹⁶⁶, ועד שלפני הקריאה במנחה, ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, נעשה כבר, ראובן ושמעון סלקין", כל י"ב השבטים, האבות והאמהות, ומשה ואהרן עמהם, ונשיא דורנו – יוסף שבדורנו – ש, לא מת", כמו יעקב אבינו (אלה תולדות יעקב יוסף¹⁶⁷), כידוע¹⁶⁸ ש, נשיא ר"ת, ניצוצו של יעקב אבינו, וע"י ההתקשרות והביטול לנשיא הדור ה"ז נמשך בכל אחד ואחת מאנשי הדור.

ובפשטות – שתיכף ומיד ממש "יוסף אדני שנית ידו גוי ואסף נדחי ישראל ונפוצות יהודה יקבץ¹⁶⁹ מארבע

(165) באופן דסמיכת גאולה לתפלה – כמודגש בפרשת ויגש (ראה זהר ר"פ ויגש ורה), (ב). סה"מ מלוקט ח"ה ע' קחה. ושי"ן דמינה אזלינן – שהגאולה היא בסמיכות ממש (ללא הפסק כלל) להתפלה: "רצה כו' והשב העבודה לדביר ביתך כו' ותחזינה עינינו בשוכך לציון", ועד לסיומה וחזרתה "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך". – ראה סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 214 (לעיל ע' 301) ואילך. ועוד.

(166) שאז נתגלה, "תורה חדשה מאתי תצא" (ישעי' נא, ד. ויקר פי"ג, ג) – שכיון שניתנה (בכה ובהעלם) במתן-תורה שבפרשת יתרו (שהרי מ"ת הו"ע חד-פעמי), ה"ז נכלל בהחזיון שלוקחים מסיום ספר הראשון על כל הספרים שלאח"ז, מתחיל מספר שמות שבו נכלל מ"ת שבפרשת יתרו.

(167) וישב לו, ב. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 272. וש"נ.

(168) קה"י (לבעהמ"ס מלא הרועים) מע' רבי.

(169) להעיר ש, קבץ הוא הגימטריא ד, בכל מכל כל" (חידושי חת"ס לב"ב יז, א).

כנפות הארץ¹⁷⁰, "בנערנו ובזקנינו גוי בכנינו ובבנותינו¹⁷¹, ש, הוא (הקב"ה) עצמו. . . אוהו בידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר¹⁷² ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל¹⁷³, ומשיב את כולם – ושב עמהם (ושב ה' אלקיך את שבותך", הכתיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם¹⁷⁴) – ביחד עם הבתי-כנסיות ובתי-מדרשות ובתי גמילות חסדים (עם כל הספרים והכתבי-יד¹⁷⁵) שבחוץ לארץ¹⁷⁶ (החל מביהכ"נ וביהמ"ד דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שאנו עתה ממש בו, בית רבינו שבבבל¹⁷⁷), וכן הבתים הפרטיים דכאו"א מבני שנעשו ממש בתים של תורה תפלה וגמ"ח, ו, כספם¹⁷⁸ וזהבם אתם¹⁷⁹ – לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, ולבית המקדש השלישי.

(170) ישעי' יא, יא-יב.

(171) בא יו"ד, ט.

(172) ישעי' כו, יב.

(173) פרש"י נצבים ל, ג.

(174) שם ובפרש"י.

(175) כמדובר בארוכה בקשר ובשייכות לה' טבת* (ראה שיתות ה' טבת וש"פ ויגש תשנ"ב – סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 209 ואילך. ע' 226 (לעיל ע' 312) ואילך).

(176) ראה מגילה כט, א.

(177) ראה בארוכה בענין בית רבינו שבבבל (סה"ש תשנ"ב ח"ב ע' 465 ואילך).

(178) ישעי' ס, ט.

(179) ובריבוי הכי גדול – במכ"ש וק"ו מה, רכוש גדול" שביצ"מ, בית מצרים ובית הים, לאחר השעבוד במשך ר"י שנה (כמנין "רדו", ועאכ"כ לאחר האריכות דגלות זה האחרון במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה).

(* יום החמישי בחודש העשירי – שצירופם יחד עולה ט"ו (כמודגש ביום הטי"ו שבו "קיימא טיהרא באשלמותא"), שם י"ה.

ולכן יש לומר שכוונת יעקב היתה: כאשר בני ידעו ע"י גילוי הקץ שהדבר תלוי ב, זכו" (כנ"ל), הם יוסיפו ב, זכו" שלהם (בעבודת ה'), וההוספה זו תקדים את הגאולה, שתבוא עוד לפני הקץ שנקבע, ע"ד מחז"ל²⁵: "זכו – אחישנה".

וע"ד שמצינו ביצ"מ גופא: אחד הטעמים²⁶ שגלות מצרים נמשכה רק רד"ו שנה – ולא ארבע מאות שנה כפי שנקבע בברית בין הבתרים – הוא כיון שקושי השעבוד השלים את המנין (דארבע מאות שנה);

ומובן, שכשם שההוספה בשעבוד (קושי השעבוד) הקדימה את הגאולה – עד"ז (ובמכלל-שכן²⁷) שהדבר ה' נפעל ע"י ההוספה ב, זכו", בטובה²⁸.

(25) סנהדרין צח, א. הובא בפרש"י ישעי' ס, כב.

(26) רלב"ג לך שם. ש"ך עה"ת (לך שם. שמות ג, ז. בא שם).

(27) דמרוכה מדה טובה (סוטה יא, א).

(28) וגם ע"פ פשט"מ מובן שאפ"ל כן, כפרש"י (ויגש מז, יט) "מכיון שבא יעקב כו' וכלה הרעב", אף שהי' צ"ל הרעב עוד חמש שנים.

ועפ"ז אפ"ל שזהו הביאור ע"פ פשט"מ הטעם שביקש יעקב לגלות את הקץ [דאין לתרץ בפשט"מ (כנ"ל ס"ד) שהכוונה לזמן דיצ"מ, שהרי בפרש"י לא הובא מחז"ל זה דאלו זכו היתה יצ"מ גאולה נצחית, ואדרבה, מפרש"י (דלעיל הערה 20. וראה גם רש"י שמות ג, יד) משמע הפכו]

כי באם בניו היו יודעים שהקץ רחוק כ"כ (שזה מראה גודל החטאים שגרמו לוה) היו מוכיחים את יוצאי חלציהם (לא רק להשמר מחטאים גדולים כאלה, כ"א גם) שיוסיפו בתומ"צ כדי לזרז ולהקדים את הקץ (אף שלא היו מגלים אותו להם).

ו. אף על פי כן, "נסתלקה ממנו שכינה" ונמנע מיעקב לגלות את הקץ. והביאור בזה²⁹:

השלימות בעבודת האדם, שעל ידה הוא מגיע ל, זכו", היא, כאשר העבודה היא מלאכתך אשר תעשה, וע"ד מחז"ל³⁰, "אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו". ואע"פ שבכל עבודה מוכרחים לסייעתא דשמיא, ובלשון חז"ל³¹, "אלמלא הקב"ה עוזרו כו" – ישנם בזה שני אופנים³²:

(א) הסיוע והעזר מלמעלה נרגש באדם העובד בעת ובאופן עבודתו; ולדוגמא – עבודת ה' בזמנים של עת רצון (עשרת ימי תשובה בהם הקב"ה הוא, "בהמצאו. . . בהיותו קרוב"³³, או בשבת ויו"ט בכלל).

(ב) הם סיבה הגורמת (ומסייעת) לעבודת האדם שלאח"ז, אבל בעת העבודה גופא הסיוע הוא בהעלם, כך שהעבודה היא בביגיעת עצמו. – ע"ד הענין דבת קול שממנה באים הרהורי תשובה לאדם³⁴, הפועלים שהוא יוסיף אח"כ בתורה ועבודה.

וזהו הטעם ש, נסתלקה ממנו שכינה": באם יעקב ה' מגלה את הקץ לבניו, ההוספה שלהם בעבודת ה'

(29) עיין ביאור באופן אחר – מאמרי אדה"ז הקצרים ערך קץ (ע' תקלט).

(30) ב"מ לה, א.

(31) קידושין ל, ב. סוכה נב, ב. וראה ויק"ר (פכ"ז, בא) מי הקדימני ואשלם כו'.

(32) ראה בארוכה ד"ה ויגש תרס"ו וד"ה וה' אמר המכסה תרס"ז.

(33) ר"ה יח, א.

(34) ראה כתר שם טוב הוספות סע"ט, וש"נ.

תועלת זו היתה צריכה להיות גם בנוגע ליעקב עצמו (ולכן „נתכסה (גם) ממנו“ הקץ); ולדיעה השני' ה' זה ענין שנגע רק לשבטים, ולכן מיעקב עצמו לא נתכסה הקץ.

ד. ויש לומר הביאור בזה - ע"פ דרשת רז"ל¹⁵ עה"פ¹⁶, „תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכוון לשבתך פעלת ה' גו'“, שאילו זכו, ה' הקב"ה מביא את בניי כבר אז (בעת יציאת מצרים) אל ה"מכון לשבתך פעלת ה'“, שב"בנינא דקוב"ה" לא שייך חורבן (וגלות), ובמילא הגאולה מגלות מצרים היתה (גם) הגאולה האמיתית והשלימה שאין אחריי גלות¹⁷.

ונמצא, שהקץ באופן שהי' באותו הזמן („אילו זכו“) ה' בזמן יציאת מצרים.

ועפ"ז אפשר לפרש את המאמר „ביקש יעקב לגלות . . קץ הימין“, שהוא רצה לגלות את הקץ באופן שהי' אז - זמן יציאת מצרים.

ואע"פ שזמן יציאת ה' קבוע וידוע¹⁸ - שהרי הקב"ה הבטיח לאברהם „כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם גו' ארבע מאות שנה . . ואחרי כן יצאו גו'“¹⁹ - וא"כ מה יעקב הי' צריך לגלות?

י"ל: בני ישראל ידעו שאחרי „ארבע מאות שנה“ הם יצאו ממצרים, אבל לא ידעו (שאילו זכו) תהי' זו

(15) זח"ג רכא, א.
(16) בשלח טו, יז.
(17) ראה גם עירובין נד, א. שמו"ר רפ"ב. ועוד.
(18) ראה גם גו'א ריש פרשתנו.
(19) לך טו, יג"ד.

וכאו"א מראה באצבעו ואומר זה: הנה משיח צדקנו, הנה כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, „הנה¹⁸⁰ אלקינו זה¹⁸¹ גו' זה הוי““, והנה השולחן הערוך ומוכן לסעודה דליתן ושור הבר ויין המשומר¹⁸², שבסיומה אומר דוד מלכא משיחא „אני אברך ולי נאה לברך“¹⁸³.

(180) ישעי' כה, ט. וראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג.

(181) „זה“ בגימטריא י"ב - שבזה מודגש שהאמירה „הנה אלקינו זה“ תהי' אצל כל י"ב השבטים, כל בניי.

(182) להעיר מהשייכות דיין המשומר לפרשתנו - שבברכת יהודה (עליו נאמר מט, יו"ד ובפרש"י), לא יסור שבט מיהודה גו' עד כי יבוא שילה“, „מלך המשיח שהמלוכה שלו“ כתיב (שם, יא"ב) „אסרי לגפן גו' כבס ביין גו' חכלילי עינים מיין גו'“, „ואונקלוס תרגם במלך המשיח“ (פרש"י), ובתרגום יונתן: „חכלילי עינים“, „מה יאין עינוי דמלכא משיחא“, „וא"כ יש לפרש מיין היינו מכוס של ברכה דלעת"ל על יין המשומר בענביו“ (אוה"ת פרשתנו שעא, ב. שעו, א).
(183) פסחים קיט, ב.

ומתחיל מהסעודה דמוצאי שבת קודש (נוסף על המשך הסעודה (יין ומזונות) בהתוועדות דיום השבת שהוא מעין ודוגמת „יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים“¹⁸⁴), „סעודתא דדוד מלכא משיחא“¹⁸⁵, ובפרט שביום ראשון יום חמש עשרה בחודש „קיימא סיהרא (דחודש טבת) באשלמותא“, שבודאי תערך ברוב פאר והדר, ועוד והוא העיקר, שתערך ביחד עם דוד מלכא משיחא בראשנו, כיון שעוד לפני (ביום הש"ק) באים „עם¹⁸⁶ ענני שמיא“¹⁸⁷ לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש ולקדש הקדשים.

(184) תמיד בסופה.
(185) סידור הארז"ל במקומו. ועוד.
(186) דניאל ז, יג.
(187) שהרי „אין תחומין למעלה מעשרה“ (עירובין מג, א).

ויחי ב

גאולה נצחית ע"י עבודה בכח עצמו

א. על הפסוקי "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים" אומרים חז"ל: "ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה".

ותמוה:

הרי בודאי, שרצונו של יעקב לגלות את הקץ הי' (לא סתם כדי להראות שהוא יודע את הקץ, אלא) לתועלת השבטים, או לבניי אחריהם – איזו תועלת היתה לבניי מכך שהיו מגלים להם אז את הקץ?

ואדרבה: אם יעקב הי' מגלה להם את הקץ, שיהי' רק כמה אלפי שנים אח"כ (וכפי שרואים עתה, שעדיין לא בא) – לא רק שלא היתה בכך כל תועלת, אלא אדרבה: הדבר הי' פועל על בניי שברון לב ונמיכת הרוח באופן נוראי!

המפרשים: מתרצים, שיעקב רצה

משיחות עשרה בטבת ושמ"א. נדפס בלקו"ש ח"כ ע' 228 ואילך. תרגום מאידית.

- (1) פרשתנו מט, א.
- (2) פסחים נו, א. פרש"י עה"פ (בשנינויים – נת' בלקו"ש ח"י ע' 171 (לעיל ע' 367)). וראה לקמן סעיף ב.
- (3) לשון הכתוב דניאל בסופו. וראה אזה"ר ר"פ מקץ. וש"נ.
- (4) בכמה מפרשים (ראה כלי יקר ריש פרשתנו. יפה תואר לב"ר עה"פ (פצ"ח, ב). ועוד) שמטעם זה נסתם ממנו הקץ. אבל תמוה, מה היתה קס"ד דיעקב שביקש לגלות את הקץ?
- (5) יפה תואר שם.

לגלות את הקץ רק לבניו, "שצדיקים היו ובטוח בהם שאע"פ שהוא (הקץ) לאורך ימים לא ישובו מאחריה", אלא שגם לזה לא הסכים הקב"ה – "כדי שלא יודע לבאים אחריהם ורבים יתיאשו אלו ידעו שהוא לעתים רחוקות".

אבל תירוץ זה אינו מחזור: (א) החשש ש"יודע לבאים אחריהם" (אילו יעקב הי' מגלה את הקץ לכל שנים עשר בניו) הוא דבר המובן בפשטות – א"כ מדוע מלכתחילה היתה ליעקב קס"ד לגלות את הקץ לבניו? (ב) ועיקר עדיין אין בזה תירוץ לעיקר השאלה – מהי הטובה והתועלת שגילוי הקץ הי' יכול לפעול בנוגע ל"בניו", שלכן "ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין"?

(6) ויש לומר שזהו טעמו של רש"י (ריש פרשתנו) שהוסיף תיבת "לבניו" על לשון הב"ר ריש פרשתנו (שציוין בסיום הפרש"י*) – לתרץ קושיא זו (וראה לקמן הערה 28). ומה שלקמן בפירושו עה"פ "ואגידה לכם" השמיט רש"י תיבת "לבניו" (אף שבפסחים שם – מקור פרש"י זה – ישנה תיבה זו) – כי פרש"י זה בא על התיבות "ואגידה לכם" (בני יעקב), ובמילא אין צורך ומקום להכפיל "לבניו".

(7) להעיר מב"ב לח, ב. ערכי טז, רע"א.

(8) ביפ"ת (השלם) שם (ד"ה בואו ואגלה) "שלהיות יעקב מחזיק את בניהם (של בניו?) לצדיקים גמורים רצה לגלות להם הקץ שמתוך זה

(* שציון זה אינו מהמעתיקים (או מדפיסים) כ"א דרש"י עצמו.

ב. גם צריך להבין:

מצינו בחז"ל שתי דיעות: (א) הקץ התעלם גם מיעקב, כדאיתא במדרש "בא לגלות להם את הקץ ונתכסה ממנו" (ועד"ז איתא במדרש בתחלת הפרשה: "בקש כו' ונסתם ממנו"); (ב) מיעקב לא נתכסה הקץ, אלא שהוא לא גילה אותו לבניו.

[ויש לומר, שזהו גם הדיוק בלשון הש"ס: "ביקש יעקב לגלות כו' ונסתלקה ממנו שכינה" – ולא סתם "ונסתלק ממנו (הקץ)" – כיון שלדעת הש"ס מיעקב אכן לא התכסה הקץ; אלא שכאשר נסתלקה ממנו שכינה, ראה שאין רוצים את גילוי הקץ, ולכן לא גילה.

או י"ל: שכינה מלשון ושכנתי

הי' שחרם מרובה שידעו הקץ רחוק ועכ"ז לא יסוגו אחור מעבודת ה'. אבל צ"ע בזה, שהרי גם צדיק גמור מתפלל להקב"ה בברכות השחר (ברכות ס, ב. וראה סנהדרין קז, א). ואל תביאנו לידי נסיון, ואיך יביא יעקב את בניהם לידי נסיון כזה? ועוד ישתמש ברו"ק לתכלית זו?

(9) פצ"ח שם.

(10) ריש פרשתנו (רפצ"ו) – הובא בפרש"י עה"ת שם. ואף פרש"י מביא ג"כ דרשת הש"ס (כנ"ל הערה 2) – יש לומר: א) בכל מקום פירש רש"י את המוכרח על אתר. בריש הפרשה שקשה ל' סתימת הפרשה לפני התיבות "ויחי יעקב" מוכרח לפרש שנסתם הקץ מיעקב; משא"כ בהפסוק "ואגידה לכם" שמוכרח רק שנסתלקה ממנו שכינה. ב) הפירוש ד, נסתלקה ממנו שכינה" הוא רק לפי הא' ברש"י ריש פרשתנו בטעם סתימת פרשה זו, ולא להפירוש שנסתם ממנו הקץ.

(11) כן מפרש ביפ"ת המשל בב"ר פצ"ח שם (וגרס "ד"א משל כו"). אבל ראה הנסמן במנח"י (אלבק) לב"ר שם.

בתוכסם¹² – כלומר, הכח "להשכין" (ולהמשיך) את גילוי הקץ למטה (לבניו)¹³.

וצריך להבין: מאחר שכמובן לכל הדעות, יכל הקב"ה למנוע מיעקב לגלות את הקץ לבניו אפילו אם יעקב הי' יודע את הקץ – מאי טעמא (שלפי הדיעה הראשונה) נעשה השינוי: הקץ "נסתם" מיעקב?

ג. מכל הנ"ל מובן, ששני האופנים – לגלות, או לא לגלות את הקץ – יש בכוחם להביא תועלת לבניי (בעבודתם הרוחנית).

ויתירה מזו: מאחר שיעקב הוא אחד מהאבות, "שהן הן המרכבה" . ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם¹⁴, בהכרח לומר, שזה ש"ביקש יעקב לגלות כו'" (עד לרגע ש, נסתלקה ממנו שכינה) הי' בהתאם לרצון העליון, אליו הי' יעקב מרכבה גם בשעה זו.

ומה שלפועל לא הניח הקב"ה ליעקב לגלות את הקץ, הי' זה כיון שבקשר לאותו מצב הי' נדרש אופן ההנהגה (והתועלת הבאה מכך) שהקץ לא יתגלה.

ובזה ישנן שתי דיעות – לדיעה אחת

- (12) תרומה כה, ח. וראה תניא פמ"א (נו, ב): על שם ששוכנת ומתלבשת.
- (13) וג"ז רק בענין זה דגילוי הקץ, ולא בשאר ענינים, שהרי המשיך בכמה עניני נבואה (ומתורצת עפ"ז ג"כ הוספת רש"י, והתחיל לדבר דברים אחרים – דלכאורה תמוה, למאי נפק"מ כאן, ומאי קמ"ל? – כי בזה מדגיש שבדברים אחרים לא נסתלקה ממנו שכינה). וראה בארוכה בכ"ז לקו"ש ח"י ע' 168 (לעיל ע' 365) ואילך.
- (14) תניא פכ"ג.